הלכות רוצח ושמירת נפש

משנה תורה לרמב״ם

geulaquiz.com

פרק א

א כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ בֶּן אָדָם עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ יג) (דברים ה יז) "לֹא תִרְצָח". וְאִם רָצַח בְּזָדוֹן בִּפְנֵי עֵדִים מִיתָתוֹ בְּסַיִף שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא כ) "נָקֹם יִנָּקֵם". מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁזּוֹ מִיתַת סַיִף. בֵּין שֶׁהָרַג אֶת חֲבֵרוֹ בְּבַרְזֶל בֵּין שֶׁשָּׁרְפוֹ בָּאֵשׁ מִיתָתוֹ בְּסַיִף:

ב מִצְוָה בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם [לַהֲרֹג אֶת הָרוֹצֵחַ] שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יט) "גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ". וְכָל הָרָאוּי לִירַשָּׁה הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַהֲמִיתוֹ אוֹ שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל דָּם בֵּית דִּין מְמִיתִין אֶת הָרוֹצֵחַ בְּסַיִף:

ג הָאָב שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ. אִם הָיָה בֶּן לַנֶּהֱרָג הֲרֵי זֶה הוֹרֵג אֲבִי אָבִיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל. וְאִם אֵין לוֹ בֵּן אֵין אֶחָד מִן הָאַחִין נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָבִיו אֶלָּא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ. וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה בִּגְאֻלַּת הַדָּם:

ד וּמַזְהִרִין בֵּית דִּין שֶׁלֹּא לִקַּח כֹּפֶר מִן הָרוֹצֵחַ. וַאֲפִלּוּ נָתַן כָּל מָמוֹן שֶׁבָּעוֹלָם וַאֲפִלּוּ רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם לְפָטְרוֹ. שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנֶּהֱרָג קְנָיָן גּוֹאֵל הַדָּם אֶלָּא קְנָיָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה לא) "וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ". וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁהִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה לג) "וְלֹא תַחֲנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ" וְגוֹ'. (במדבר לה לג) "כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ" וְגוֹ':

ה רוֹצֵחַ שֶׁהָרַג בְּזָדוֹן אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ הָעֵדִים וְלֹא הָרוֹאִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין וִידִינוּהוּ לְמִיתָה. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יב) "וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט". וְהוּא הַדִּין לְכָל מְחַיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין שֶׁעָבְרוּ וְעָשׂוּ שֶׁאֵין מְמִיתִין אוֹתָן עַד שֶׁיֵּאָמֵר דִּינָם בְּבֵית דִּין:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁעָבַר וְעָשָׂה הֶעָוֹן שֶׁחַיָּב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין. אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אֲפִלּוּ הָיָה הָרוֹדֵף קָטָן הֲרֵי כָּל יִשְׂרָאֵל מְצֻוִּין לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף מִיַּד הָרוֹדֵף וַאֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף:

ז כֵּיצַד. אִם הִזְהִירוּהוּ וַהֲרֵי הוּא רוֹדֵף אַחֲרָיו אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַתְרָאָה כֵּיוָן שֶׁעַדַיִן הוּא רוֹדֵף הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג. וְאִם יְכוֹלִים לְהַצִּילוֹ בְּאֵיבָר מֵאֵיבְרֵי הָרוֹדֵף כְּגוֹן שֶׁיַּכּוּ אוֹתוֹ בְּחֵץ אוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּסַיִף וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ אוֹ יִשְׁבְּרוּ אֶת רַגְלוֹ אוֹ יְסַמּוּ אֶת עֵינוֹ עוֹשִׂין. וְאִם [אֵינָן] יְכוֹלִין לְכַוֵּן וּלְהַצִּילוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָרְגוּהוּ לָרוֹדֵף הֲרֵי אֵלּוּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעַדַיִן לֹא הָרַג שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה יב) "וְקִצַּתָּה אֶת כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ":

ח אֶחָד בְּמִבּוּשָׁיו וְאֶחָד כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. אֶחָד הָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה. עִנְיַן הַכָּתוּב שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב לְהַכּוֹת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה הַמְּמִיתָה אוֹתוֹ מַצִּילִין אֶת הַנִּרְדָּף בְּכָפּוֹ שֶׁל רוֹדֵף. וְאִם אֵינָן יְכוֹלִין מַצִּילִין אוֹתוֹ אַף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה יב) "לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ":

ט אַף זוֹ מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא לָחוּס עַל נֶפֶשׁ הָרוֹדֵף. לְפִיכָךְ הוֹרוּ חֲכָמִים שֶׁהָעֻבָּרָה שֶׁהִיא מַקְשָׁה לְיַלֵּד מֻתָּר לַחְתֹּךְ הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ בֵּין בְּסַם בֵּין בְּיָד מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרוֹדֵף אַחֲרֶיהָ לְהָרְגָהּ. וְאִם מִשֶּׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ אֵין נוֹגְעִין בּוֹ שֶׁאֵין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ וְזֶהוּ טִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם:

י אֶחָד הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ רוֹדֵף אַחַר נַעֲרָה מְאֹרָסָה לְאָנְסָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב כו) "כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה". וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים כב כז) "צָעֲקָה הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָסָה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ". הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ מוֹשִׁיעָהּ בְּכָל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעַ וַאֲפִלּוּ בַּהֲרִיגַת הָרוֹדֵף:

יא וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת חוּץ מִן הַבְּהֵמָה. אֲבָל הַזָּכוּר מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנֶפֶשׁ הָרוֹדֵף כִּשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת. אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר הַבְּהֵמָה לְרָבְעָהּ. אוֹ שֶׁרָדַף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אוֹ לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה. אַף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁבָּת וַעֲבוֹדָה זָרָה עִקְּרֵי הַדָּת אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה וְיִבִיאוּהוּ לְבֵית דִּין וִידִינוּהוּ וְיָמוּת:

יב רָדַף אַחַר עֶרְוָה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְהֶעֱרָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּמַר בִּיאָתוֹ אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ עַד עָמְדוֹ בַּדִּין. רָדַף אַחַר עֶרְוָה וַאֲחֵרִים הָיוּ רוֹדְפִין אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ. וְאָמְרָה לָהֶם חֲנִיחוּהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַהֲרְגֵנִי. אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ אֶלָּא מַבְהִילִין אוֹתוֹ וּמוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּבָעֵל בְּאֵיבָרָיו. וְאִם אֵינָן יְכוֹלִים לְמָנְעוֹ בְּאֵיבָרָיו אֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

יג כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֵיבָר מֵאֵיבָרָיו וְלֹא טָרַח בְּכָךְ אֶלָּא הִצִּיל בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף וַהֲרָגוֹ הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים וְחַיָּב מִיתָה אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ:

יד כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל עוֹבֵר עַל (ויקרא יט טז) "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". וְכֵן הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בַּיָּם. אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו. אוֹ חַיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו. וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ. אוֹ שֶׁיִּשְׂכֹּר אֲחֵרִים לְהַצִּילוֹ וְלֹא הִצִּיל. אוֹ שֶׁשָּׁמַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ מוֹסְרִים מְחַשְּׁבִים עָלָיו רָעָה אוֹ טוֹמְנִין לוֹ פַּח וְלֹא גִּלָּה אָזֶן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעוֹ. אוֹ שֶׁיָּדַע בְּעַכּוּ"ם אוֹ בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ וְיָכוֹל לְפַיְּסוֹ בְּגִלַּל חֲבֵרוֹ לְהָסִיר מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ וְלֹא פִּיְּסוֹ. וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. הָעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ:

טו הָרוֹאֶה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ אַחַר עֶרְוָה לְבָעֲלָהּ וְיָכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל. הֲרֵי זֶה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִיא (דברים כה יב) "וְקִצַּתָּה אֶת כַּפָּהּ". וְעָבַר עַל שְׁנֵי לָאוִין עַל (דברים כה יב) "לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ" וְעַל (ויקרא יט טז) "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ":

טז אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עַל לָאוִין אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה בָּהֶן חֲמוּרִים הֵם. שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ אִבֵּד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ:

פרק ב

א כָּל הַהוֹרֵג חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ בְּסַיִף אוֹ בְּאֶבֶן הַמְמִיתָה. אוֹ שֶׁחֲנָקוֹ עַד שֶׁמֵּת. אוֹ שֶׁרָפוֹ בְּאֵשׁ. הוֹאִיל וַהֲרָגוֹ מִכָּל מָקוֹם הוּא בְּעַצְמוֹ הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג בְּבֵית דִּין:

ב אֲבָל הַשּׁוֹכֵר הוֹרֵג לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁשָּׁלַח עֲבָדָיו וַהֲרָגוּהוּ. אוֹ שֶׁכָּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי הָאֲרִי וְכִיוֹצֵא בּוֹ וַהֲרָגַתְהוּ חַיָּה. וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים הוּא. וַעֲוֹן הֲרִיגָה בְּיָדוֹ וְחַיָּב מִיתָה לַשָּׁמַיִם. וְאֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין:

ג וּמִנַּיִן שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין. שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט ו) "שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ" זֶה הַהוֹרֵג בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. (בראשית ט ה) "אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ" זֶה הוֹרֵג עַצְמוֹ. (בראשית ט ה) "מִיַּד כָּל חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ" זֶה הַמּוֹסֵר חֲבֵרוֹ לִפְנֵי חַיָּה לְטָרְפוֹ. (בראשית ט ה) "מִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֶדְרֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם" זֶה הַשּׁוֹכֵר אֲחֵרִים לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ. וּבְפֵרוּשׁ נֶאֱמַר בִּשְׁלִשְׁתָּן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה הֲרֵי דִּינָם מָסוּר לַשָּׁמַיִם:

ד וְכָל אֵלּוּ הָרַצְחָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁאֵינָן מְחַיְּבִין מִיתַת בֵּית דִּין. אִם רָצָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהָרְגָם בְּדִין הַמַּלְכוּת וְתַקָּנַת הָעוֹלָם הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין לְהָרְגָם בְּהוֹרָאַת שָׁעָה אִם הָיְתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ:

ה הֲרֵי שֶׁלֹּא הֲרָגָם הַמֶּלֶךְ וְלֹא הָיְתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ לְחַזֵּק הַדָּבָר הֲרֵי בֵּית דִּין חַיָּבִין מִכָּל מָקוֹם לְהַכּוֹתָם מַכָּה רַבָּה הַקְּרוֹבָה לְמִיתָה לְאָסְרָם בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק שָׁנִים רַבּוֹת וּלְצַעֲרָן בְּכָל מִינֵי צַעַר כְּדֵי לְהַפְחִיד וּלְאַיֵּם עַל שְׁאָר הָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר לָהֶם לִפּוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל וְיֹאמַר הֲרֵינִי מְסַבֵּב לַהֲרֹג אוֹיְבֵי כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה פְּלוֹנִי וְאֶפְטֵר:

ו אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת הַגְּדוֹל אוֹ אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ. בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה. הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו אִם הָרַג בְּזָדוֹן. אוֹ גּוֹלָה אִם הָרַג בִּשְׁגָגָה. וְהוּא שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. אֲבָל אִם נוֹלַד לְפָחוֹת מִתִּשְׁעָה חֳדָשִׁים הֲרֵי הוּא כְּנֶפֶל עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם וְהַהוֹרְגוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו:

ז אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת הַבָּרְיא אוֹ אֶת הַחוֹלֶה הַנּוֹטֶה לָמוּת. וַאֲפִלּוּ הָרַג אֶת הַגּוֹסֵס נֶהֱרָג עָלָיו. וְאִם הָיָה גּוֹסֵס בִּידֵי אָדָם כְּגוֹן שֶׁהִכּוּהוּ עַד שֶׁנָּטָה לָמוּת וַהֲרֵי הוּא גּוֹסֵס. הַהוֹרְגוֹ אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ:

ח הַהוֹרֵג אֶת הַטְּרֵפָה אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכֶל וְשׁוֹתֶה וּמְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם. וְכָל אָדָם בְּחֶזְקַת שָׁלֵם וְהַהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג עַד שֶׁיִּוָּדַע בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה טְרֵפָה וְיֹאמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁמַּכָּה זוֹ אֵין לָהּ תְּעָלָה בָּאָדָם וּבָהּ יָמוּת אִם לֹא יְמִיתֶנּוּ דָּבָר אַחֵר:

ט אָדָם טְרֵפָה שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ נֶהֱרָג שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג ו) "וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ". וְהוּא שֶׁיֵּהָרֵג בִּפְנֵי בֵּית דִּין. אֲבָל בִּפְנֵי עֵדִים פְּטוּר שֶׁמָּא יָזוּמוּ וְאִם הוּזַמּוּ אֵינָן נֶהֱרָגִין שֶׁהֲרֵי לֹא זָמְמוּ אֶלָּא לַהֲרֹג טְרֵפָה. וְכָל עֵדוּת שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַהֲזָמָה אֵינָהּ עֵדוּת בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת:

י אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ הַהוֹרֵג עֶבֶד כְּנַעֲנִי הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו. וְאִם הָרַג בִּשְׁגָגָה גּוֹלֶה:

יא בְּרֹאשׁוֹנָה מִי שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשָׁב אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו בְּבֵית דִּין שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יד) "וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ". וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג עַל הָעַכּוּ"ם. וְאֶחָד הַהוֹרֵג אֶת עֶבֶד אֲחֵרִים אוֹ הַהוֹרֵג עַבְדּוֹ הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו שֶׁהָעֶבֶד קִבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת ה':

יב מַה בֵּין עַבְדּוֹ לְעֶבֶד אֲחֵרִים. שֶׁעַבְדּוֹ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ. לְפִיכָךְ אִם הִכָּהוּ הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית וְנָטָה לָמוּת וְעָמַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת וְאַחַר כָּךְ מֵת לֹא הָיָה נֶהֱרָג עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁמֵּת מֵחֲמַת הַמַּכָּה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא כא) "לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא". וּמַהוּ (שמות כא כא) "יוֹם אוֹ יוֹמָיִם" יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמַיִם שֶׁהוּא מֵעֵת לְעֵת:

יג אֲבָל הַמַּכָּה עֶבֶד שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. אֲפִלּוּ מֵת לְאַחַר כַּמָּה יָמִים מֵחֲמַת הַמַּכָּה הוֹאִיל וְהִכָּהוּ כְּדֵי לְהָמִית הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו כִּשְׁאָר בְּנֵי חוֹרִין:

יד יֵרֶאה לִי שֶׁהַמַּכָּה אֶת עַבְדּוֹ בְּסַכִּין וְסַיִף אוֹ בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וַאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וּמֵת אֵינוֹ בְּדִין (שמות כא כא) "יוֹם אוֹ יוֹמַיִם" אֶלָּא אֲפִלּוּ מֵת לְאַחַר שָׁנָה נֶהֱרָג עָלָיו. לְכָךְ נֶאֱמַר (שמות כא כ) "בַּשֵּׁבֶט" שֶׁלֹּא נָתְנָה תּוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֵׁבֶט וּמַקֵּל וּרְצוּעָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְלֹא בְּהַכָּאַת רְצִיחָה:

טו הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ וּפָסַק עִמּוֹ שֶׁיְּשַׁמְּשֵׁנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְהִכָּהוּ אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהֵמִיתוֹ. הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו וְאֵינוֹ בְּדִין (שמות כא כא) "יוֹם אוֹ יוֹמַיִם". הָרִאשׁוֹן לְפִי שֶׁאֵינוֹ (שמות כא כא) "כַּסְפּוֹ" הַמְיֻחָד לוֹ. וְהַשֵּׁנִי לְפִי שֶׁאֵינוֹ עֲדַיִן תַּחְתָּיו:

טז וְכֵן מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין אֵינוֹ בְּדִין (שמות כא כא) "יוֹם אוֹ יוֹמַיִם". שֶׁהֲרֵי אֵינָן לְאֶחָד מֵהֶן (שמות כא כא) "כַּסְפּוֹ" הַמְיֻחָד לוֹ. וּלְפִיכָךְ נֶהֱרָג עָלָיו כִּשְׁאָר הָעָם:

פרק ג

א הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּזָדוֹן בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְהֵמִיתוֹ. אוֹמְדִין דָּבָר שֶׁהָכָּהוּ בּוֹ וּמָקוֹם שֶׁהִכָּה עָלָיו. אִם רָאוּי אוֹתוֹ חֵפֶץ לְהָמִית בְּאֵיבָר זֶה אוֹ אֵינוֹ רָאוּי. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יז) "בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ" (במדבר לה יח) "אוֹ בִכְלִי עֵץ יָד אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ". עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מַכֵּהוּ עַל לִבּוֹ לְמַכֵּהוּ עַל יָרֵכוֹ:

ב הוֹאִיל וְנֶאֱמַר (במדבר לה יז) "אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ" מִכָּאן שֶׁאוֹמְדִין מָקוֹם הַמַּכָּה. וּכְשֵׁם שֶׁאוֹמְדִין הַחֵפֶץ שֶׁהִכָּה בּוֹ וּמָקוֹם הַמַּכָּה כָּךְ אוֹמְדִין כֹּחַ הַהַכָּאָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יז) "בְּאֶבֶן יָד" מִכָּאן שֶׁמְּשַׁעֲרִין אֶת הַיָּד. אֵינוֹ דּוֹמֶה זוֹרֵק אֶבֶן בַּחֲבֵרוֹ בְּרִחוּק שְׁתֵּי אַמּוֹת לְזוֹרֵק בּוֹ בְּרִחוּק עֶשֶׂר שֶׁבְּרִחוּק עֶשֶׂר יִהְיֶה כֹּחָהּ יָתֵר. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה זוֹרֵק בְּרִחוּק עֶשֶׂר לְזוֹרֵק בְּרִחוּק מֵאָה שֶׁבְּרִחוּק הַמָּקוֹם בְּיוֹתֵר יִתְמַעֵט כֹּחַ הַהַכָּאָה:

ג וְכֵן מְשַׁעֲרִין הַמַּכָּה עַצְמָהּ וּמְשַׁעֲרִין כֹּחַ הַהוֹרֵג וְכֹחַ הַנֶּהֱרָג. אִם הוּא גָּדוֹל אוֹ קָטָן אוֹ חָזָק אוֹ חַלָּשׁ אוֹ בָּרִיא אוֹ חוֹלֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יז) "אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ". מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מְשַׁעֲרִין כָּל סְבוּתֶיהָ:

ד כְּלִי בַּרְזֶל לֹא נָתְנָה בּוֹ תּוֹרָה שִׁעוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה טז) "וְאִם בִּכְלִי בַרְזֶל הִכָּהוּ וַיָּמֹת רֹצֵחַ הוּא". וַאֲפִלּוּ בְּמַחַט. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֹד כְּמוֹ מַחַט אוֹ שִׁפּוּד אוֹ סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל אִם הִכָּהוּ בְּעֶשֶׁת שֶׁל בַּרְזֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ אוֹמְדִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְדִין הָעֵץ אוֹ הָאֶבֶן:

ה הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּלֹא כְּלֵי זֶיֶן וְהֵמִיתוֹ. כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ אוֹ נְגָפוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְהֵמִיתוֹ מְשַׁעֲרִין כֹּחַ הַמַּכָּה וְכֹחַ הַנֶּהֱרָג וּמְקוֹם הַמַּכָּה. אֵינוֹ דּוֹמֶה דּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּאַצְבָּעוֹ לְבוֹעֵט בּוֹ בְּרַגְלוֹ בְּכָל כֹּחוֹ. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מַכֵּהוּ עַל לִבּוֹ לְמַכֵּהוּ עַל מָתְנָיו. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה חֹלֶשׁ הַמַּכֶּה אֶת הַבָּרִיא חָזָק הַמַּכֶּה חֹלֶשׁ אוֹ חוֹלֶה:

ו וּמִנַּיִן שֶׁמְּשַׁעֲרִין בְּכָל אֵלּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כא) "אוֹ בְאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה". אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיָדוֹ הִצְרִיךְ הַכָּתוּב לִהְיוֹת הַהַכָּאָה בְּאֵיבָה מִכָּלָל שֶׁמְּשַׁעֲרִין כֹּחַ הַהַכָּאָה:

ז וְכֵן הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ מֵרֹאשׁ הַגַּג וְנָפַל וּמֵת מְשַׁעֲרִין גֹּבַהּ הַמָּקוֹם שֶׁהִפִּילוֹ מֵעָלָיו וְכֹחַ הַנִּדְחָף. שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנָּפַל לְגָדוֹל שֶׁנָּפַל. וּמִנַּיִן שֶׁמְּשַׁעֲרִין גֹּבַהּ הַמָּקוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כ) "וְאִם בִּשְׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ". וְיֵרָאֶה לִי שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בְּנִבְהוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים אֵין בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּבוֹר לְעִנְיַן בְּהֵמָה:

ח אֶחָד הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ. אוֹ שֶׁהִכָּהוּ בְּגוּשׁ עָפָר אוֹ בְּגוּשׁ מֶלַח וְנִפְרֶית אוֹ בְּסַל מָלֵא עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת וַאֲפִלּוּ בְּפֶלַח דְּבֵלָה. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יז) "אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ" כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לְהָמִית וְהַכֹּבֶד הוּא שֶׁמֵּמִית:

ט הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת מִשָּׁם פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין וְאִם לָאו חַיָּב. וְכֵן אִם כָּבַשׁ עָלָיו [בְּתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ] בְּתוֹךְ הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בּוֹ כֹּחַ לַעֲלוֹת וּמֵת חַיָּב. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוּא הַדּוֹחֵף בַּתְּחִלָּה. וְהוּא הַדִּין לְמַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ וְחָטְמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מִפַּרְפֵּר וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַיּוֹת. אוֹ שְׁכָפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בַּצִּנָּה אוֹ בַּחַמָּה עַד שֶׁמֵּת. אוֹ שֶׁבָּנָה עָלָיו מָקוֹם עַד שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ הָרוּחַ. אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לַמְּעָרָה אוֹ לַבַּיִת וְעָשָׂן עָלָיו עַד שֶׁמֵּת. אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית שֶׁל שַׁיִשׁ וְהִדְלִיק עָלָיו נֵר עַד שֶׁהֵמִיתוֹ הַהֶבֶל. בְּכָל אֵלּוּ נֶהֱרָג עָלָיו שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁחָנָקוֹ בְּיָדוֹ:

י אֲבָל הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בָּרָעָב עַד שֶׁמֵּת. אוֹ שְׁכָפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹף הַצִּנָּה אוֹ הַחַמָּה לָבוֹא לְשָׁם וּבָאָה וְהֵמִיתַתּוּ. אוֹ שֶׁכָּפָה עָלָיו גִּגִּית. אוֹ שֶׁפָּרַע עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה. אוֹ שֶׁהִשְׁיךְ עָלָיו אֶת הַנָּחָשׁ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם שִׂסָּה בּוֹ כֶּלֶב אוֹ נָחָשׁ. בְּכָל אֵלּוּ אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ. וַהֲרֵי הוּא רוֹצֵחַ. וְדוֹרֵשׁ דָּמִים דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ דָם:

יא וְכֵן הַדּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּבוֹר וְהָיָה שָׁם סֵלָּם שֶׁיָּכוֹל לַעֲלוֹת עָלָיו. אוֹ שֶׁזָּרַק בּוֹ חֵץ וְהָיָה תְּרִיס בְּיָדוֹ לְהָגֵן עָלָיו. וּבָא אַחֵר וְסִלֵּק אֶת הַסֵּלָּם וְהֵסִיר אֶת הַתְּרִיס. שְׁנֵיהֶן אֵין נֶהֱרָגִין בְּבֵית דִּין. אֲפִלּוּ הָיָה הַדּוֹחֵף עַצְמוֹ הוּא שֶׁחָזַר וְסִלֵּק הַסֵּלָּם פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין. וְנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ הַדָּם:

יב הַזּוֹרֵק צְרוֹר בַּכֶּתֶל וְחָזְרָה הָאֶבֶן לַאֲחוֹרֶיהָ וְהָרְגָה חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁמִּכֹּחוֹ הִיא בָּאָה. וְכֵן אִלּוּ שֻׁמְּשׁוֹתָיו הִיא בָּאָה. בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת פְּטוּרִין. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת אֲפִלּוּ לְסוֹף מֵאָה אַמָּה חַיָּבִין. וְהוּא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

יג זָרַק אֶבֶן לְמַעְלָה וְהָלְכָה לַצְּדָדִין וְהָרְגָה חַיָּב. הַכּוֹפֶת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִבְרֹחַ וְהֵצִיף עָלָיו מַיִם וּמֵת חֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו. וְהוּא שֶׁיָּמוּת מִכֹּחַ רִאשׁוֹן הַבָּא מִמַּעֲשָׂיו:

פרק ד

א הַמְתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין וּמִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמִן הַגָּלוּת. לְפִי שֶׁאֵין עֲרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתוֹךְ עֵדָה מִיִּשְׂרָאֵל וְהָרַג אֶחָד מֵהֶן פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין:

ב נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ עַל מָתְנָיו וְלֹא הָיָה בַּכְּלִי כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו וְהָלְכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל לִבּוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ וּמֵת. אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל לִבּוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ וְהָלְכָה לָהּ עַל מָתְנָיו וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו וּמֵת. פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין וְאֵינוֹ גּוֹלֶה שֶׁאֵין הַהוֹרֵג בְּכַוָּנָה גּוֹלֶה. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל מָתְנָיו וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו וְהָלְכָה לָהּ עַל לִבּוֹ וּמֵת חֲרֵי זֶה נֶהֱרָג. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ג הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרוֹף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אוֹמְדִין אוֹתוֹ. אִם אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר. וַאֲפִלּוּ חָלָה הַמַּכָּה וְהִכְבִּיד וּמֵת מֵחֲמַת הַמַּכָּה חֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְאִם אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה אוֹסְרִין אֶת הַמַּכָּה בְּבֵית הַסֹּהַר מְיַד וּמַמְתִּינִים לָזֶה. אִם מֵת יֵהָרֵג הַמַּכֶּה וְאִם הֵקֵל וְנִתְרַפֵּא רְפוּאָה שְׁלֵמָה וְהָלַךְ בַּשּׁוּק עַל רַגְלָיו כְּשֶׁאָר הַבְּרִיאִים מְשַׁלֵּם הַמַּכֶּה חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר:

ד זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה (שמות כא יט) "עַל מִשְׁעַנְתּוֹ" אֵינוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ וְהוּא נִשְׁעָן עַל הַמַּטֶּה אוֹ עַל אַחֵר. שֶׁאֲפִלּוּ הַנּוֹטֶה לָמוּת יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל הַמִּשְׁעָנֶת. לֹא נֶאֱמַר מִשְׁעַנְתּוֹ אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מְהַלֵּךְ עַל מִשְׁעֶנֶת בֵּרְיוֹ וְלֹא יִהְיֶה צָרִיךְ כֹּחַ אַחֵר לְהִשָּׁעֵן עָלָיו:

ה אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וְהֵקֵל מִמַּה שֶּׁהָיָה וּלְאַחַר מִכָּאן הִכְבִּיד וּמֵת חֲרֵי זֶה נֶהֱרָג. וְאֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֹמֶד שֵׁנִי כְּשֶׁהֵקֵל. שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר:

ו הִכּוּהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּעֲשָׂרָה מַקָּלוֹת וּמֵת בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ בָּזֶה אַחַר זֶה בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ כְּאַחַת כֻּלָּן פְּטוּרִין מִמִּיתַת בֵּית דִּין שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד יז) "כָּל נֶפֶשׁ אָדָם" עַד שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא הַדִּין לִשְׁנַיִם שֶׁדָּחָפוּהוּ אוֹ שֶׁכָּבְשׁוּהוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וְיָצָא חֵץ מִבֵּינֵיהֶן וְהָרַג שֶׁכֻּלָּן פְּטוּרִין:

ז זָרְקוּ בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אַחַר זֶה וְכָל אַחַת מֵהֶן אֵין בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בָּאַחֲרוֹנָה וְיֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית וּמֵת חֲרֵי זֶה הָאַחֲרוֹן נֶהֱרָג עָלָיו. רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא מֵהֶן כֻּלָּן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּרוֹצְחִים אֲחֵרִים שֶׁנִּגְמַר דִּינָן כֻּלָּן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו. וְאוֹסְרִין אֶת כֻּלָּן:

ח הַהוֹרֵג נְפָשׁוֹת וְלֹא הָיוּ עֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאַחַת אֶלָּא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחַר הָאֶחָד אוֹ שֶׁהָרַג בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה אוֹ שֶׁהֶכְחֲשׁוּ הָעֵדִים בִּבְדִיקוֹת וְלֹא הֶכְחֲשׁוּ בַּחֲקִירוֹת. כָּל אִלּוּ הֲרָצָחָנִים כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִפָּה וּמַאֲכִילִין אוֹתָן לֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ עַד שֶׁיָּצְרוּ מֵעֵיהֶן וְאַחַר כָּךְ מַאֲכִילִין אוֹתָן שְׂעוֹרִים עַד שֶׁתִּבָּקַע כְּרֵסָם מִכֹּבֶד הַחלִי:

ט וְאֵין עוֹשִׂין דָּבָר זֶה לִשְׁאָר מְחַיְּבֵי מִיתַת בֵּית דִּין אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב מִיתָה מְמִיתִין אוֹתוֹ וְאִם אֵינוֹ חַיָּב מִיתָה פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֲוֹנוֹת חֲמוּרִין מִשְׁפִּיכוּת דָּמִים אֵין בָּהֶן הַשְׁחָתַת יְשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כִּשְׁפִּיכוּת דָּמִים. אֲפִלּוּ עֲבוֹדָה זָרָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עֲרָיוֹת אוֹ חִלּוּל שַׁבָּת אֵינָן כִּשְׁפִּיכוּת דָּמִים. שֶׁאִלּוּ עֲוֹנוֹת הֵן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם אֲבָל שְׁפִיכוּת דָּמִים מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ עָוֹן זֶה חֲרֵי הוּא רָשָׁע גָּמוּר וְאֵין כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד עָוֹן זֶה וְלֹא יַצִּילוּהוּ מִן הַדִּין שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כח יז) "אָדָם עָשֹׁק בְּדַם נָפֶשׁ" וְגוֹ'. צֵא וּלְמַד מֵאַחְאָב עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁחֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ (מלכים א כא כה) "רַק לֹא הָיָה כְּאַחְאָב". וּכְשֶׁנִּסְדְּרוּ עֲוֹנוֹתָיו וּזְכֻיּוֹתָיו לִפְנֵי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לֹא נִמְצָא עָוֹן שֶׁחִיְּבוּ כְּלָיָה וְלֹא הָיָה שָׁם דָּבָר אַחֵר שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגְדּוֹ אֶלָּא דְּמֵי נָבוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א כב כא) "וַתֵּצֵא הָרוּחַ וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי ה'" זֶה רוּחַ נָבוֹת וְנֶאֱמַר לוֹ (מלכים א כב כב) "תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכָל". וַחֲרֵי הוּא הָרָשָׁע לֹא הָרַג בְּיָדוֹ אֶלָּא סִבֵּב. קַל וָחֹמֶר לַהוֹרֵג בְּיָדוֹ:

י הָאֶפִּיקוֹרְסִים וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס אֲפִלּוּ אָכַל נְבֵלָה אוֹ לָבַשׁ שַׁעַטְנֵז לְהַכְעִיס הֲרֵי זֶה אֶפִּיקוֹרוֹס וְשָׁכוֹפְרִין בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה הָיָה מִצְוָה לְהָרְגָן. אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לְהָרְגָן בְּסַיִף בְּפַרְהֶסְיָא הוֹרֵג. וְאִם לָאו הָיָה בָּא עֲלֵיהֶן בַּעֲלִילוֹת עַד שֶׁיְּסַבֵּב הֲרִיגָתָן. כֵּיצַד. רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לִבְאֵר וְהַסֻּלָּם בַּבְּאֵר. הָיָה מְסַלְּקוֹ וְאוֹמֵר הֲרֵינִי טָרוּד לְהוֹרִיד בְּנֵי מִן הַגַּג וְאַחַזִירֶנּוּ לְךָ וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ:

יא אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁאֵין בֵּינֵינוּ וּבֵינָם מִלְחָמָה וְרוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין מְסַבְּבִים לָהֶן הַמִּיתָה וְאָסוּר לְהַצִּילָן אִם נָטוּ לָמוּת. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לַיָּם אֵינוֹ מַעֲלֵהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט טז) "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". וְאֵין זֶה רֵעֶךָ:

יב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּיִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרָה וְהָעוֹמֵד בִּרְשָׁעוֹ וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה שֶׁפְּקָרוּ בְּגֵזֶל וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוּלְתָּן. אֲבָל יִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרוֹת שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בִּרְשָׁעוֹ תָּמִיד אֶלָּא עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לַהֲנָאַת עַצְמוֹ כְּגוֹן אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְהַאֲבוֹן מִצְוָה לְהַצִּילוֹ וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ:

פרק ה

א כָּל הַהוֹרֵג בִּשְׁגָגָה גּוֹלֶה מִמְּדִינָה שֶׁהָרַג בָּהּ לְעָרֵי מִקְלָט וּמִצְוַת עֲשֵׂה לְהַגְלוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כה) "וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל". וְהֵזִדָּהֲרוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יְקַחוּ כֹּפֶר מִן הָרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה כְּדֵי לֵישֵׁב בְּעִירוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה לב) "וְלֹא תִקְחוּ כֹּפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ":

ב אֵין הָרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה גּוֹלֶה אֶלָּא אִם כֵּן מֵת הַנֶּהֱרָג מִיָּד. אֲבָל אִם חָבַל בּוֹ בִּשְׁגָגָה אַף עַל פִּי שֶׁאָמְדוּהוּ לְמִיתָה וְחָלָה וּמֵת אֵינוֹ גּוֹלֶה שֶׁמָּא הוּא קֵרֵב אֶת מִיתַת עַצְמוֹ אוֹ הָרוּחַ נִכְנְסָה בַּחֲבוּרָה וַהֲרָגָתְהוּ. אֲפִלּוּ שָׁחַט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּימָנִים וְעָמַד מְעַט אֵינוֹ גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. לְפִיכָךְ אִם לֹא פִּרְכֵּס כְּלָל אוֹ שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ כְּגוֹן בֵּית סָתוּם שֶׁל שַׁיִשׁ הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ג יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה אֶת הָעֶבֶד (אוֹ אֶת גֵּר תּוֹשָׁב) גּוֹלֶה. וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ אֶת גֵּר תּוֹשָׁב וְכֵן גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהָרַג אֶת גֵּר תּוֹשָׁב אוֹ אֶת הָעֶבֶד בִּשְׁגָגָה גּוֹלֶה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה טו) "לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם":

ד גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בִּשְׁגָגָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׁגַג הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג. אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם. וְכֵן גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשָׁב מִפְּנֵי שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֻּתָּר לְהָרְגוֹ הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְמֵזִיד וְנֶהֱרָג עָלָיו הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן לְהָרְגוֹ. וַעֲכּוּ"ם שֶׁהָרַג אֶת הָעַכּוּ"ם בִּשְׁגָגָה אֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה טו) "לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל":

ה הַבֵּן שֶׁהָרַג אֶת אָבִיו בִּשְׁגָגָה גּוֹלֶה וְכֵן הָאָב שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָרְגוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת לְמוּד. אוֹ שֶׁהָיָה מְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת אַחֶרֶת שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ. אֲבָל אִם יֵשׁ בְּנוֹ כְּדֵי לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה אוֹ חָכְמָה אוֹ אֻמָּנוּת וּמֵת פָּטוּר:

ו וְכֵן הָרַב הַמַּכֶּה אֶת תַּלְמִידוֹ אוֹ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהִכָּה אֶת בַּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלָּבוֹא לַדִּין וֶהֱמִיתוֹ בִּשְׁגָגָה פָּטוּר מִן הַגָּלוּת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ה) "לַחֹטֵב עֵצִים". לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת. יָצָא הָאָב הַמַּכֶּה אֶת בְּנוֹ וְהָרַב הָרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהֲרֵי שָׁגְגוּ וְהָרְגוּ בִּשְׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת:

ז בַּתְּחִלָּה אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד מַקְדִּימִין לְעָרֵי מִקְלָט וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרַג בָּהּ שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וְדָנִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט יב) "וְשָׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם". מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה מְמִיתִין אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט יב) "וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם". מִי שֶׁנִּפְטַר פּוֹטְרִים אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כה) "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרוֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם". מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גָּלוּת מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לְמְקוֹמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כה) "וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ":

ח כְּשֶׁמְּשִׁיבִין אוֹתוֹ מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ גּוֹאֵל הַדָּם בַּדֶּרֶךְ. וְאוֹמֵר לָהֶם אַל תְּנַהֲגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג בָּא מַעֲשֶׂה לְיָדוֹ:

ט רוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה שֶׁהָרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם חוּץ לִתְחוּם עִיר מִקְלָטוֹ פָּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ו) "וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט מָוֶת":

י אֶחָד הַהוֹרְגוֹ בַּדֶּרֶךְ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס לְעִיר מִקְלָט אוֹ שֶׁהָרְגוּ בַּחֲזִירָתוֹ עִם הַשְּׁנַיִם שֶׁשּׁוֹמְרִין אוֹתוֹ. נִכְנַס לְעִיר מִקְלָטוֹ וְיָצָא חוּץ לִתְחוּמָהּ בְּזָדוֹן הֲרֵי זֶה הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה וּרְשׁוּת לְגוֹאֵל הַדָּם לְהָרְגוֹ. וְאִם הָרָגוֹ כָּל אָדָם אֵין חַיָּבִין עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כז) "אֵין לוֹ דָּם":

יא יָצָא חוּץ לִתְחוּם עִיר מִקְלָטוֹ בִּשְׁגָגָה כָּל הַהוֹרְגוֹ בֵּין גּוֹאֵל הַדָּם בֵּין שְׁאָר אָדָם גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. הָרָגוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּם עִיר מִקְלָטוֹ אֲפִלּוּ גּוֹאֵל הַדָּם הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו:

יב הַמְזַבֵּחַ קוֹלֵט שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוֹרֵג בְּזָדוֹן (שמות כא יד) "מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת" מִכְּלָל שֶׁהַהוֹרֵג בִּשְׁגָגָה אֵינוֹ נֶהֱרָג בַּמִּזְבֵּחַ לְפִיכָךְ הַהוֹרֵג בִּשְׁגָגָה וּקְלָטוֹ מִזְבֵּחַ וַהֲרָגוֹ שָׁם גּוֹאֵל הַדָּם הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו כְּמִי שֶׁהָרָגוֹ בְּתוֹךְ עִיר מִקְלָט:

יג אֵין קוֹלֵט אֶלָּא גַּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ בֵּית הָעוֹלָמִים בִּלְבַד וְאֵין קוֹלֵט אֶלָּא כֹּהֵן עֲבוֹדָה בְּיָדוֹ. אֲבָל זָר אוֹ כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד בְּשָׁעָה שֶׁנִּזְדָּרֵג אוֹ שֶׁהָיָה עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גַּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ אֶלָּא סָמוּךְ לוֹ אוֹ אוֹחֵז בְּקַרְנוֹתָיו אֵינוֹ נִקְלָט׃

יד וְכֵן מִי שֶׁקְּלָטוֹ הַמִּזְבֵּחַ אֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם אֶלָּא מוֹסְרִין [לוֹ] שׁוֹמְרִין וּמַגְלִין אוֹתוֹ לְעִיר מִקְלָטוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּמְחַיֵּב גָּלוּת. אֲבָל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנּוּ בְּדִין הַמַּלְכוּת אוֹ מִבֵּית דִּין שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ בְּהוֹרָאַת שָׁעָה וּבָרַח לַמִּזְבֵּחַ וְנִסְמַךְ לוֹ וַאֲפִלּוּ הָיָה זָר הֲרֵי זֶה נִצָּל וְאֵין לוֹקְחִין אוֹתוֹ מֵעַם הַמִּזְבֵּחַ לָמוּת לְעוֹלָם. אֶלָּא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין בְּעֵדוּת גְּמוּרָה וְהַתְרָאָה כִּשְׁאָר כָּל הֲרוּגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד׃

פרק ו

א שְׁלֹשָׁה הֵם הַהוֹרְגִים בִּלֹא כַּוָּנָה׃

ב יֵשׁ הוֹרֵג בִּשְׁגָגָה וְהַעֲלָמָה גְּמוּרָה וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמות כא יג) "וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה". וְדֵינוֹ שֶׁיִּגָּלֶה לְעָרֵי מִקְלָט וְיִנָּצֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ג וְיֵשׁ הוֹרֵג וְתִהְיֶה הַשְׁגָּגָה קָרוֹב לְאֹנֶס וְהוּא שֶׁיֵּאָרַע בְּמִיתַת זֶה מְאֹרַע פֶּלֶא שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בְּרֹב מְאֹרְעוֹת בְּנֵי אָדָם. וְדֵינוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַגָּלוּת. וְאִם הָרָגוֹ גּוֹאֵל הַדָּם נֶהֱרָג עָלָיו׃

ד וְיֵשׁ הוֹרֵג בִּשְׁגָגָה וְתִהְיֶה הַשְׁגָּגָה קָרוֹבָה לְזָדוֹן וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּדָּבָר כְּמוֹ פְּשִׁיעָה. אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ לְהִזָּהֵר וְלֹא נִזְהַר. וְדֵינוֹ שֶׁאֵינוֹ גּוֹלֶה מִפְּנֵי שֶׁעָנוֹ חָמוּר אֵין גָּלוּת מְכַפֶּרֶת לוֹ וְאֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ שֶׁאֵינָן קוֹלְטוֹת אֶלָּא הַמְחַיֵּב גָּלוּת בִּלְבַד. לְפִיכָךְ אִם מְצָאוֹ גּוֹאֵל הַדָּם בְּכָל מָקוֹם וַהֲרָגוֹ פָּטוּר׃

ה וּמַה יַּעֲשֶׂה זֶה. יֵשֵׁב וְיִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם. וְכֵן כָּל הָרַצְחָנִים שֶׁהָרְגוּ בְּעֵד אֶחָד אוֹ בְּלֹא הַתְרָאָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן אִם הָרָגָן גּוֹאֵל הַדָּם אֵין לָהֶם דָּמִים. לֹא יִהְיוּ אֶלּוּ חֲמוּרִים מֵהַהוֹרֵג בִּלֹא כַּוָּנָה׃

ו כֵּיצַד. הַזּוֹרֵק אֶבֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהָרָגָה אוֹ הִסּוֹתֵר כָּתְלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָפְלָה אֶבֶן וְהֵמִיתָה. בֵּין שֶׁפְּטָרוֹ בַּיּוֹם בֵּין שֶׁפְּטָרוֹ בַּלַּיְלָה הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד וְאֵינוֹ נִקְלָט מִפְּנֵי שֶׁזּוֹ פְּשִׁיעוּת הִיא שֶׁהָרֵי הָיָה לוֹ לְעַיֵּן וְאַחַר כָּךְ יִזְרֹק אוֹ יִסְתֹּר׃

ז סְתָרוֹ לָאַשְׁפָּה בַּלַּיְלָה אִם הָרַבִּים מְצוּיִין בָּהּ הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד וְאֵינוֹ נִקְלָט וְאִם אֵין הָרַבִּים מְצוּיִין בָּהּ כְּלָל הֲרֵי זֶה קָרוֹב לְאֹנֶס וּפָטוּר מִן הַגָּלוּת׃

ח הָיְתָה הָאַשְׁפָּה עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בָּהּ בַּלַּיְלָה וְאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִפָּנוֹת בָּהּ בַּיּוֹם וְנִקְּרָה אָדָם וְיָשַׁב שָׁם וְנָפְלָה עָלָיו אֶבֶן בִּשְׁעַת סְתִירָה וּמֵת הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה. וְאִם אַחַר שֶׁנָּפְלָה הָאֶבֶן בָּא זֶה וְיָשַׁב וְנָפְלָה עָלָיו וּמֵת הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַגָּלוּת׃

ט וְכֵן הַזּוֹרֵק אֶת הָאֶבֶן וְאַחַר שֶׁיָּצְאַת מִיָּדוֹ הוֹצִיא הַלָּה אֶת רֹאשׁוֹ וְקִבְּלָהּ פָּטוּר מִגָּלוּת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ה) "וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ" פָּרַט לְמַמְצִיא עַצְמוֹ׃

י הַשּׁוֹנֵא שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה אֵינוֹ נִקְלָט שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כג) "וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ" חֶזְקָתוֹ שֶׁהוּא קָרוֹב לְמִזִּיד. וְאֵי זֶהוּ שׁוֹנֵא זֶה שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים מִפְּנֵי הָאֵיבָה. וְכֵן אִם נִכְנַס לְקָרֶן זָוִית וְהֵמִיתוֹ שָׁם בִּשְׁגָגָה אוֹ שֶׁדְּחָפוֹ בְּגוּפוֹ אוֹ נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע. אוֹ שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֻּתָּר לַהֲרֹג. אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לַהֲרֹג עַכּוּ"ם אוֹ בְּהֵמָה וְנִמְצָא יִשְׂרָאֵל הֲרֵי כָּל אֵלּוּ קְרוֹבִין לְמִזִּיד וְאֵינָן נִקְלָטִין׃

יא הַנִּכְנָס לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וַהֲרָגוֹ בַּעַל הַבַּיִת בִּשְׁגָגָה פָּטוּר מִן הַגָּלוּת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ה) "וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר" מָה יַּעַר שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לַנֶּהֱרָג לְהִכָּנֵס לְשָׁם אַף כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ. לְפִיכָךְ הַנִּכְנָס לַחֲנוּת הַנֶּגֶר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְנִתְזָה בְּקַעַת וְטָפְחָה לוֹ עַל פָּנָיו וּמֵת פָּטוּר מִגָּלוּת. וְאִם נִכְנַס בִּרְשׁוּת הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה׃

יב מִי שֶׁהָיָה דּוֹלֶה אֶת הֶחָבִית לְהַעֲלוֹתָהּ לַגַּג. וְנִפְסַק הַחֶבֶל וְנָפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרַגַתְהוּ. אוֹ שֶׁהָיָה עוֹלֶה בַּסֻּלָּם וְנָפַל עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרָגוֹ. פָּטוּר מִן הַגָּלוּת. שֶׁזֶּה כְּמוֹ אָנוּס הוּא. שֶׁאֵין זֶה דָּבָר הַקָּרוֹב לִהְיוֹת בְּרֹב הָעִתִּים אֶלָּא כְּמוֹ פֶּלֶא הוּא. אֲבָל אִם הָיָה מְשַׁלְשֵׁל אֶת הֶחָבִית וְנָפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרַגַתְהוּ. הָיָה יוֹרֵד בַּסֻּלָּם וְנָפַל עַל חֲבֵרוֹ. הָיָה מְעַגֵּל בְּמַעְגֶּלָה וְנָפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וַהֲרָגַתְהוּ. גּוֹלֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כג) "וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמֹת" שִׁיפֵּל דֶּרֶךְ נְפִילָה. שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ נְפִילָה מָצוּי בְּרֹב הָעִתִּים לְהַזִּיק וְדָבָר קָרוֹב הוּא לִהְיוֹת. שֶׁהֲרֵי טֶבַע הַכָּבֵד לִירֵד לְמַטָּה בִּמְהֵרָה. וְהוֹאִיל וְלֹא זֵרֵז עַצְמוֹ וְתִקֵּן מַעֲשָׂיו יָפָה בִּשְׁעַת יְרִידָה יִגָּלֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה׃

יג קַצָּב שֶׁהָיָה מְקַצֵּב וְהִגְבִּיהַּ יָדוֹ בַּקּוֹפִין לַאֲחוֹרָיו וְהֶחֱזִירוֹ לִשְׁבֹּר הָעֶצֶם כְּדַרְכּוֹ שֶׁעוֹשִׂין הַקַּצָּבִים. כָּל שֶׁיְּמוּת בַּהוֹלָכָה שֶׁהִיא הַגְבָּהָה מִלְּפָנָיו וִירִידָה מֵאַחֲרָיו אֵינוֹ גּוֹלֶה עָלָיו. וְכָל שֶׁיְּמוּת בַּחֲזָרָה שֶׁהִיא עֲלִיָּה מֵאַחֲרָיו וִירִידָה מִלְּפָנָיו גּוֹלֶה. זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁכְּדַרְכּוֹ יְרִידָתוֹ גּוֹלֶה שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ יְרִידָתוֹ אֵינוֹ גּוֹלֶה.

וַאֲפִלּוּ בִּירִידָה שֶׁהִיא צֹרֶךְ עֲלִיָּה אֵינוֹ גּוֹלֶה׃

יד כֵּיצַד. הָיָה עוֹלֶה בַּסֶּלֶם וְנִשְׁמְטָה שִׁלְיָבָה מִתַּחַת רַגְלָיו וְנָפְלָה וְהֵמִיתָה פָּטוּר מִן הַגָּלוּת. וְכֵן הַמִּתְכַּוֵּן לִזְרֹק בְּצַד זֶה וְהָלְכָה לָהּ לְצַד אַחֵר אוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ אֶבֶן מֻנַּחַת בְּחֵיקוֹ וְלֹא הִכִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם וְעָמַד וְנָפְלָה וְהֵמִיתָה. וְכֵן הַסּוּמָא שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה. כָּל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַגָּלוּת מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְרוֹבִין לְאֹנֶס׃

טו הָיְתָה אֶבֶן בְּחֵיקוֹ וְהִכִּיר בָּהּ וּשְׁכָחָהּ וְעָמַד וְנָפְלָה וְהֵמִיתָה גּוֹלֶה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יא) "בִּשְׁגָגָה" מִכָּלָל שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה. נִשְׁמַט הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ אֵינוֹ גּוֹלֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה בָּא מִכֹּחוֹ אֶלָּא מִכֹּחַ כֹּחוֹ וְנִמְצָא כְּמוֹ אֹנֶס. וְכֵן הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתָמָר לְהַפִּיל תְּמָרִים וְנָפְלוּ מִן הַתְּמָרִים עַל תִּינוֹק וַהֲרָגוּהוּ פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁנָּפְלוּ מִכֹּחַ כֹּחוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר הַסִּבּוֹת׃

פרק ז

א תַּלְמִיד שֶׁגָּלָה לְעָרֵי מִקְלָט מַגְלִין רַבּוֹ עִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחַי עָשָׂה לוֹ כְּדֵי שֶׁיִּחְיֶה וְחַיֵּי בַּעֲלֵי חָכְמָה וּמְבַקְּשֵׁיהָ בְּלֹא תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּמִיתָה חֲשׁוּבִין. וְכֵן הָרַב שֶׁגָּלָה מַגְלִין יְשִׁיבָתוֹ עִמּוֹ׃

ב עֶבֶד שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט אֵין רַבּוֹ חַיָּב לְזוּנוֹ וּמַעֲשֶׂה יָדָיו לְרַבּוֹ. אֲבָל אִשָּׁה שֶׁגָּלְתָה לְעִיר מִקְלָט בַּעְלָהּ חַיָּב לְזוּנָהּ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֶׂה יָדַיִךְ לְמִזּוֹנוֹתַיִךְ אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ מַסְפִּיקִין לָהּ׃

ג רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְהַגְלוֹתוֹ וּמֵת קֹדֶם שֶׁיִּגְלֶה מוֹלִיכִין עַצְמוֹתָיו לְשָׁם. וְרוֹצֵחַ שֶׁמֵּת בְּעִיר מִקְלָטוֹ קוֹבְרִין אוֹתוֹ שָׁם. וּבְעֵת שֶׁיָּמוּת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מוֹלִיכִין עַצְמוֹת הָרוֹצֵחַ מִשָּׁם לִקְבְרֵי אֲבוֹתָיו׃

ד שְׁאָר הַלְוִיִּם הַשּׁוֹכְנִים בְּעָרֵי מִקְלָט כְּשֶׁיָּמוּת אֶחָד מֵהֶן אֵינוֹ נִקְבָּר בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה ג) "וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם". לְחַיִּים נִתָּנוּ וְלֹא לְקִבּוּרָה׃

ה רוֹצֵחַ שֶׁהָרַג בִּשְׁגָגָה בְּעִיר מִקְלָטוֹ. גּוֹלָה בָּהּ מִשְׁכּוּנָה לִשְׁכוּנָה וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִן הָעִיר. וְכֵן לֵוִי שֶׁהָרַג בִּמְדִינָתוֹ גּוֹלָה לִמְדִינָה אַחֶרֶת מֵעָרֵי הַלְוִיִּם. לְפִי שֶׁכֻּלָּן קוֹלְטוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם הָרַג חוּץ מֵעָרֵי הַלְוִיִּם וּבָרַח לְעִירוֹ הֲרֵי זֶה קוֹלְטוֹ׃

ו עִיר מִקְלָט שֶׁרֻבָּהּ רַצָּחָנִים אֵינָהּ קוֹלֶטֶת. שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע כ ד) "וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרָיו" וְלֹא שֶׁשָּׁוִין דִּבְרֵיהֶם לִדְבָרָיו. וְכֵן עִיר שֶׁאֵין בָּהּ זְקֵנִים אֵינָהּ קוֹלֶטֶת שֶׁנֶּאֱמַר זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא׃

ז רוֹצֵחַ שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט וְרָצוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ. יֹאמַר לָהֶם רוֹצֵחַ אֲנִי. אָמְרוּ לוֹ אַף עַל פִּי כֵן יְקַבֵּל מֵהֶן׃

ח הַגּוֹלֶה אֵינוֹ יוֹצֵא מֵעִיר מִקְלָטוֹ לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה אוֹ לְעֵדוּת בֵּין עֵדוּת מָמוֹן בֵּין עֵדוּת נְפָשׁוֹת. וַאֲפִלּוּ לְהַצִּיל נֶפֶשׁ בְּעֵדוּתוֹ אוֹ לְהַצִּיל מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ מִיַּד הַנָּהָר אוֹ מִיַּד הַדְּלֵקָה וּמִן הַמַּפֹּלֶת. וַאֲפִלּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לִתְשׁוּעָתוֹ כְּיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. וְאִם יָצָא הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ט אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וְאֶחָד הַמֻּרְכָּבָה בִּבְגָדִים. וְאֶחָד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָעוֹבֵד. וְאֶחָד הַכֹּהֵן שֶׁעָבַר. כָּל אֶחָד מֵאַרְבָּעְתָּן שֶׁמֵּת מַחְזִיר אֶת הָרוֹצֵחַ. אֲבָל מְשׁוּחַ מִלְחָמָה אֵינוֹ מַחְזִיר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכֹהֵן הֶדְיוֹט׃

י רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְגָלוֹת וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל. וְהַהוֹרֵג כֹּהֵן גָּדוֹל וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר. וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג וְלֹא הָיָה שָׁם כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר. הֲרֵי אֵלּוּ גּוֹלִין וְאֵינָן יוֹצְאִין מֵעִיר מִקְלָט לְעוֹלָם׃

יא נִגְמַר דִּינוֹ לְגָלוֹת וְאַחַר כָּךְ מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל קֹדֶם שֶׁיִּגְלֶה הָרוֹצֵחַ. הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַגָּלוּת. וְאִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וּמִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו וְאַחַר כָּךְ נִגְמַר דִּינוֹ הֲרֵי זֶה חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שֵׁנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּפָנָיו׃

יב נִגְמַר דִּינוֹ וְנִמְצָא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בֶּן גֵּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה. בָּטְלָה כְּהֻנָּה וּכְאִלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם׃

יג רוֹצֵחַ שֶׁשָּׁב לְעִירוֹ אַחַר מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. הֲרֵי הוּא כְּשְׁאָר כָּל אָדָם. וְאִם הָרָגוֹ גּוֹאֵל הַדָּם נֶהֱרָג עָלָיו שֶׁכְּבָר נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּגָלוּתוֹ׃

יד אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּפֵּר לוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר לַשָּׁרָה שֶׁהָיָה בָּהּ לְעוֹלָם. אֶלָּא הֲרֵי הוּא מוּרָד מִגְּדֻלָּתוֹ כָּל יָמָיו הוֹאִיל וּבָאָה תַּקָּלָה זוֹ הַגְּדוֹלָה עַל יָדוֹ׃

טו אַף עַל פִּי שֶׁהַחוֹבֵל בְּאָבִיו בְּזָדוֹן חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין כְּמוֹ הַהוֹרֵג שְׁאָר אָדָם. אִם חָבַל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ בִּשְׁגָגָה אֵינוֹ חַיָּב גָּלוּת. שֶׁלֹּא חִיְּבָה תּוֹרָה גָּלוּת אֶלָּא [לְהוֹרֵג] נֶפֶשׁ אָדָם בִּשְׁגָגָה בִּלְבַד כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

פרק ח

א מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ב) "שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ". וְאֵין עָרֵי מִקְלָט נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃

ב וְשֵׁשׁ עָרִים הָיוּ. שָׁלֹשׁ הִבְדִּיל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. וְשָׁלֹשׁ הִבְדִּיל יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן׃

ג אֵין אַחַת מֵעָרֵי מִקְלָט קוֹלֶטֶת עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ כֻּלָּן. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה יג) "שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם". וְהוֹדִיעָנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁאֵין שָׁלֹשׁ שֶׁבְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן קוֹלְטוֹת עַד שֶׁיַּבְדִּילוּ שָׁלֹשׁ שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנַעַן. וְלָמָּה הִבְדִּילָן אָמַר הוֹאִיל וּבָאָה מִצְוָה לְיָדֵי אֲקַיְּמֶנָּה׃

ד בֵּימֵי הַמָּשִׁיחַ מוֹסִיפִין שָׁלֹשׁ אֲחֵרוֹת עַל אֵלּוּ הַשֵּׁשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ט) "וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה". וְהֵיכָן מוֹסִיפִין אוֹתָן בְּעָרֵי הַקֵּינִי וְהַקְּנִזִּי וְהַקַּדְמוֹנִי שֶׁנִּכְרֶת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּרִית עֲלֵיהֶן וַעֲדַיִן לֹא נִכְבְּשׁוּ וַעֲלֵיהֶן נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (דברים יט ח) "וְאִם יַרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ"׃

ה וְחַיָּבִין בֵּית דִּין לְכַוֵּן הַדְּרָכִים לְעָרֵי מִקְלָט לְתַקְּנָם וּלְהַרְחִיבָן. וּמְסִירִין מֵהֶן כָּל מִכְשׁוֹל וְכָל תַּקָּלָה. וְאֵין מַנִּיחִין בַּדֶּרֶךְ לֹא תֵּל וְלֹא גַּיְא וְלֹא נָהָר. אֶלָּא עוֹשִׂין עָלָיו גֶּשֶׁר כְּדֵי שֶׁלֹּא לְעַכֵּב אֶת הַבּוֹרֵחַ לְשָׁם. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ג) "תָּכִין לְךָ הַדָּרֶךְ". וְרוֹחַב דֶּרֶךְ עָרֵי מִקְלָט אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת. וּמִקְלָט מִקְלָט הָיָה כָּתוּב עַל פָּרָשַׁת דְּרָכִים כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ הָרַצְחָנִים וְיִפְנוּ לְשָׁם׃

ו בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּאֲדָר בְּכָל שָׁנָה בֵּית דִּין מוֹצִיאִין שְׁלוּחִים לְתַקֵּן הַדְּרָכִים. וְכָל מָקוֹם שֶׁמְּצָאוּהוּ שֶׁנִּתְקַלְקֵל מְתַקְּנִים אוֹתוֹ. וּבֵית דִּין שֶׁנִּתְרַשְּׁלוּ בְּדָבָר זֶה מַעֲלֶה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב כְּאִלּוּ שָׁפְכוּ דָּמִים׃

ז וְכֵן מוֹשְׁחִין בֵּין כָּל עִיר וְעִיר מֵעָרֵי מִקְלָט בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁתָן עַד שֶׁיִּהְיוּ מְשֻׁלָּשׁוֹת בְּשָׁוֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט ג) "תָּכִין לְךָ הַדָּרֶךְ"׃

ח עָרֵי מִקְלָט אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת וְלֹא כְּרַכִּים גְּדוֹלִים וְלֹא קְטַנִּים אֶלָּא עֲיָרוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁוָקִים וּבְמָקוֹם הַמַּיִם. וְאִם אֵין שָׁם מַיִם מַכְנִיסִין לְתוֹכָן מַיִם. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמָקוֹם אַכְלוּסִיִּין אֲכְלוּסִיִּין. נִתְמַעֲטוּ דִּיּוּרֵיהֶן מַכְנִיסִין לְתוֹכָן כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים. וְאֵין פּוֹרְסִין בְּתוֹכָן מְצוּדוֹת וְאֵין מַפְשִׁילִין בְּתוֹכָן חֲבָלִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֶגֶל גּוֹאֵל הַדָּם מְצוּיָה שָׁם׃

ט כָּל עָרֵי הַלְוִיִּם קוֹלְטוֹת וְכָל אַחַת מֵהֶן עִיר מִקְלָט הִיא. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה ו) "וְעַלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר" (במדבר לה ז) "כָּל הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר". הִקִּישָׁן הַכָּתוּב כֵּלָּן זוֹ לָזוֹ לִקְלֹט׃

י וּמַה הֶּפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין עָרֵי מִקְלָט שֶׁהֻבְדִּילוּ לְמִקְלָט וּבֵין שְׁאָר עָרֵי הַלְוִיִּם. שֶׁעָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת בֵּין לַדַּעַת בֵּין שֶׁלֹּא לַדַּעַת הוֹאִיל וְנִכְנַס בָּהֶן נִקְלָט. וּשְׁאָר עָרֵי הַלְוִיִּם אֵינָן קוֹלְטוֹת אֶלָּא לַדַּעַת. וְרוֹצֵחַ הַדָּר בְּעָרֵי מִקְלָט אֵינוֹ נוֹתֵן שְׂכַר בֵּיתוֹ. וְהַדָּר בִּשְׁאָר עָרֵי הַלְוִיִּם נוֹתֵן שָׂכָר לְבַעַל הַבַּיִת׃

יא כָּל עִיר הַקּוֹלֶטֶת תְּחוּמָהּ קוֹלֵט כָּמוֹהָ. אֵילָן שֶׁעוֹמֵד בְּתוֹךְ תְּחוּם עָרֵי מִקְלָט וְנוֹפוֹ נוֹטֶה חוּץ לַתְּחוּם מִשֶּׁיְּגִיעַ תַּחַת הַנּוֹף נִקְלָט. הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַתְּחוּם וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לְתוֹךְ הַתְּחוּם מִשֶּׁיַּגִּיעַ לְעִקָּרוֹ נִקְלָט וְהַהוֹרְגוֹ שָׁם נֶהֱרָג עָלָיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתְּחוּם קוֹלֵט אֵין הָרוֹצֵחַ דָּר בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה כה) "וְיָשַׁב בָּהּ" בָּהּ וְלֹא בְּתְחוּמָהּ׃

פרק ט

א הָרוֹג שֶׁנִּמְצָא נוֹפֵל לָאָרֶץ וְלֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ. וְיוֹצְאִין חֲמִשָּׁה זְקֵנִים מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא ב) "וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ" וּמוֹדְדִין מִמָּנּוּ אֶל הֶעָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הֶחָלָל. אֲפִלּוּ נִמְצָא בְּצַד עִיר זוֹ שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ בְּוַדַּאי שֶׁהִיא הַקְּרוֹבָה מִצְוָה לְמִדֹּד׃

ב אַחַר שֶׁמּוֹדְדִין וְנוֹדָעָה הָעִיר הַקְּרוֹבָה קוֹבְרִין אֶת הַנֶּהֱרָג בִּמְקוֹמוֹ וְחוֹזְרִין זְקֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם לִמְקוֹמָן. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר מְבִיאִין עֶגְלַת בָּקָר מִשֶּׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ אֶל נַחַל שֶׁשּׁוֹטֵף בְּחָזְקָה וְזֶהוּ (דברים כא ד) "אֵיתָן" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה׃

ג וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ שָׁם בְּקוֹפִין מֵאַחֲרֶיהָ. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עִם כָּל זְקֵנֶיהָ אֲפִלּוּ הֵם מֵאָה כֻּלָּן רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן שָׁם בְּמָקוֹם עֲרִיפָתָהּ וְאוֹמְרִים שָׁם בְּתוֹךְ הַנַּחַל בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ (דברים כא ז) "יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ". כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא בָּא לְיָדֵינוּ הַנֶּהֱרָג הַזֶּה וּפְטָרְנוּהוּ בְּלֹא מְזוֹנוֹת וְלֹא

רְאִינוּהוּ וּפְטָרְנוּהוּ בְּלֹא לְוָיָה. וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ (דברים כא ח) "כַּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל". וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל הַדָּם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא ח) "וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם":

ד כְּשֵׁם‌וֹדְדִין מִן הֶחָלָל מְדַקְדְּקִין בַּמִּדָּה וְאֵין מְקַדְּרִין בָּהּ. וְאֵין מוֹדְדִין אֶלָּא לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וְאֵין מוֹדְדִין לִירוּשָׁלַיִם שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם אֵין מְבִיאָה עֶגְלָה עֲרוּפָה לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַלְּקָה לִשְׁבָטִים וְנֶאֱמַר (דברים כא א) "בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ":

ה נִמְצָא קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם אוֹ לְעִיר שֶׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין מַנִּיחִין אוֹתָהּ וּמוֹדְדִין אֶל שֶׁאֵר הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לוֹ. נִמְצָא סָמוּךְ לַסָּפָר אוֹ לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עַכּוּ"ם אֵין מוֹדְדִין כָּל עִקָּר שֶׁהֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁהֲרָגוּהוּ עַכּוּ"ם:

ו אֵין הָעִיר הַקְּרוֹבָה מְבִיאָה אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁמְּנִין הָרֹב שֶׁבָּהּ כְּמוֹ מִנְיַן הָעִיר הָרְחוֹקָה מִמֶּנָּה. אֲבָל אִם הָיוּ אֵלּוּ שֶׁבָּרְחוֹקָה מְרֻבִּין עַל אַנְשֵׁי הַקְּרוֹבָה מִמֶּנָּה הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וְהַמְרֻבִּין מְבִיאִין הָעֶגְלָה:

ז אַף עַל פִּי שֶׁהוֹלְכִין אַחַר הָרֹב מִן הַתּוֹרָה וְהוֹלְכִין אַחַר הַקָּרוֹב הָרֹב עָדִיף:

ח נִמְצָא הַנֶּהֱרָג מְכֻוָּן בֵּין שְׁתֵּי עֲיָרוֹת וְאַנְשֵׁי זוֹ כְּאַנְשֵׁי זוֹ בְּשָׁוֶה יָבִיאוּ עֶגְלָה אַחַת בְּשֶׁתָּפוּת. וְיַתְנוּ וְיֹאמְרוּ. אִם זוֹ הִיא הַקְּרוֹבָה הֲרֵי הִיא שֶׁלָּהֶן וְאֵלּוּ יִתְּנוּ לָהֶם חֶלְקָם מַתָּנָה. וְאִם אֵלּוּ הֵם הַקְּרוֹבִים הֲרֵי הוּא שֶׁלָּהֶן וְאֵלּוּ יִתְּנוּ לָהֶן חֶלְקָם מַתָּנָה. לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם וַאֲפִלּוּ בִּידֵי אָדָם:

ט מֵהֵיכָן מוֹדְדִין. מֵחֲטָמוֹ. נִמְצָא גּוּפוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד וְרֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר מוֹלִיכִין הַגּוּף אֵצֶל הָרֹאשׁ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ. וְכֵן כָּל מֵת מִצְוָה מוֹלִיכִין גּוּפוֹ אֵצֶל רֹאשׁוֹ וְנִקְבָּר בִּמְקוֹמוֹ:

י נִמְצְאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצַד זֶה. מוֹדְדִין מֵחֲטָמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן. וְאִם הָיְתָה עִיר אַחַת קְרוֹבָה לְכֻלָּם מְבִיאָה עֶגְלָה אַחַת עַל כֻּלָּן. נִמְצְאוּ זֶה עַל גַּבֵּי זֶה מוֹדְדִין מִן הָעֶלְיוֹן כְּמוֹת שֶׁהֵן מֻנָּחִין:

יא נֶאֱמַר (דברים כא א) "כִּי יִמָּצֵא חָלָל" לֹא חָנוּק וְלֹא מְפֻרָּפָר שֶׁאֵין זֶה נִקְרָא חָלָל. (דברים כא א) "בָּאֲדָמָה" לֹא טָמוּן בְּגַל. (דברים כא א) "נֹפֵל" לֹא תָּלוּי בְּאִילָן. (דברים כא א) "בַּשָּׂדֶה" לֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. (דברים כא א) "לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ" הָא אִם נוֹדַע לֹא הָיוּ עוֹרְפִין:

יב אֲפִלּוּ רָאָה הַהוֹרֵג עֵד אֶחָד אֲפִלּוּ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ פָּסוּל לְעֵדוּת בָּעֲבֵרָה לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. לְפִיכָךְ מִשְׁרַבּוּ הָרְצָחָנִים בְּגָלוּי בָּטְלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה:

יג עַד אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג וְעֵד אֶחָד הִכְחִישׁוֹ וְאָמַר לוֹ לֹא רָאִיתָ הָיוּ עוֹרְפִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת. אֲבָל אִם אָמַר אֶחָד אֲנִי רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן כִּשְׁנַיִם לְעִנְיָן זֶה. וְאִם בָּא אַחַר כָּךְ עֵד אֶחָד וְהִכְחִישׁוֹ וְאָמַר לוֹ לֹא רָאִיתָ אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל דִּבְרֵי הָאַחֲרוֹן וְאֵין עוֹרְפִין:

יד בָּאוּ שְׁנַיִם אַחַר שֶׁהֵעִיד הָאֶחָד וְהִכְחִישׁוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ לֹא רָאִיתָ הֲרֵי הֵן כִּשְׁתֵּי עֵדִיּוֹת הַמַּכְחִישׁוֹת זוֹ אֶת זוֹ וְעוֹרְפִין. אִשָּׁה אוֹמֶרֶת רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג וְאִשָּׁה אַחֶרֶת מַכְחֶשֶׁת אוֹתָהּ וְאוֹמֶרֶת לֹא רָאִית הָיוּ עוֹרְפִין בֵּין שֶׁבָּאוּ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת בֵּין שֶׁבָּאוּ זוֹ אַחַר זוֹ. שְׁנַיִם אוֹמְרִים רָאִינוּ וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶן לֹא רְאִיתֶם אֵין עוֹרְפִין. אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לוֹ לֹא רָאִיתָ הָיוּ עוֹרְפִין:

טו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ שְׁלָשְׁתָּן כְּשֵׁרִים אוֹ פְּסוּלִים. אֲבָל אִם אָמַר עֵד אֶחָד רָאִיתִי הַהוֹרֵג וּשְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִים אוֹמְרִים לוֹ לֹא רָאִיתָ אֵין עוֹרְפִין:

טז שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִים אוֹמְרִים רָאִינוּ הַהוֹרֵג וְעֵד אֶחָד מַכְחִישָׁם וְאוֹמֵר לֹא רְאִיתֶם עוֹרְפִים. שֶׁאֲפִלּוּ מֵאָה נָשִׁים אוֹ מֵאָה פְּסוּלִים וְעֵד אֶחָד מַכְחִישׁ אֶת כֻּלָּן הֲרֵי אֵלּוּ כְּאִישׁ אֶחָד וְעֵד אֶחָד:

יז שָׁלֹשׁ נָשִׁים אוֹ שְׁלֹשָׁה פְּסוּלִים אוֹמְרִים רָאִינוּ הַהוֹרֵג וְאַרְבַּע נָשִׁים אוֹ אַרְבָּעָה פְּסוּלִים אוֹמְרִים לֹא רְאִיתֶם עוֹרְפִין. זֶה הַכְּלָל בְּפְסוּלִין [הַלְּךָ] אַחַר רֹב הַמְּנָיָן בְּכָל מָקוֹם:

פרק י

א אֵין דִּין עֶגְלָה עֲרוּפָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵן בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן:

ב עֶגְלָה עֲרוּפָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת. אֲבָל אִם הָיְתָה בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד פְּסוּלָה. וְאֵין הַמּוּמִין פּוֹסְלִין וְאַף עַל פִּי כֵן אִם הָיְתָה טְרֻפָה פְּסוּלָה. (דברים כא ח) "כַּפָּרָה" נֶאֱמַר בָּהּ כְּקָדָשִׁים:

ג כָּל הָעֲבוֹדוֹת פּוֹסְלוֹת אֶת הָעֶגְלָה כְּמוֹ שֶׁפּוֹסְלִין בְּפָרָה אֲדֻמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא ג) "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ". וְלָמָּה נֶאֱמַר עַל אַחַר שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ שֶׁהוּא כּוֹלֵל הָעֹל עִם שְׁאָר עֲבוֹדוֹת. שֶׁהָעֹל פּוֹסֵל בֵּין בִּשְׁעַת מְלָאכָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה כֵּיוָן שֶׁמָּשְׁכָה בְּעֹל נִפְסְלָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָרַשׁ בָּהּ וְלֹא עָשָׂה בָּהּ מְלָאכָה. וּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת אֵין פּוֹסְלִין אֶלָּא עַד שְׁעַת מְלָאכָה:

ד כָּל מְלָאכָה שֶׁהִיא לְצָרְכָּהּ כְּגוֹן פֵּרַשׂ טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים אֵינוֹ פּוֹסְלָהּ. וְכָל שֶׁהִיא שֶׁלֹּא לְצָרְכָּהּ כְּגוֹן שֶׁפֵּרַשׂ טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ לְנוֹשְׁאָהּ פְּסוּלָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פָּרָה אֲדֻמָּה:

ה אֵין עוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה אֶלָּא בַּיּוֹם לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (דברים כא ח) "כַּפָּרָה" כְּקָדָשִׁים. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַעֲרִיפָתָהּ. וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֶגְלוֹת כְּאַחַת שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת:

ו עֶגְלָה עֲרוּפָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה וְנִקְבֶּרֶת בִּמְקוֹם עֲרִיפָתָהּ וּמְשֻׁתֶּרֶד לַנַּחַל תֵּאָסֵר בַּהֲנָאָה אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נֶעֱרְפָה. וְאִם מֵתָה אוֹ נִשְׁחֲטָה אַחַר יְרִידָתָהּ חֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה וְתִקָּבֵר:

ז נִמְצְאוּ הָעֵדִים זוֹמְמִין חֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה. כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁאָמַר עֵד אֶחָד אֲנִי רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהִכְחִישׁוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ לֹא רָאִיתָ. וְהִפְרִישׁוּ אֶת הָעֶגְלָה וְהוֹרִידוּהָ לַנַּחַל לְעָרְפָהּ עַל פִּיהֶם. וְאַחַר כָּךְ הוּזַמּוּ הַשְּׁנַיִם. חֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה:

ח נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא תֵּעָרֵף הָעֶגְלָה תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר. נִמְצָא אַחַר שֶׁנֶּעֶרְפָה תִּקָּבֵר בִּמְקוֹמָהּ. שֶׁעַל הַסָּפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּתָהּ כִּפְרָה סְפֵקָהּ וְהָלְכָה לָהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הָרוֹצֵחַ אַחַר עֲרִיפָתָהּ חֲרֵי זֶה יֵהָרֵג שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא ט) "וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי":

ט הַנַּחַל שֶׁנֶּעֶרְפָה בּוֹ הָעֶגְלָה אָסוּר בִּזְרִיעָה וַעֲבוֹדָה לְעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא ד) "אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ". וְכָל הָעוֹבֵד שָׁם עֲבוֹדָה בְּגוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע כְּגוֹן שֶׁחָרַשׁ אוֹ חָפַר אוֹ זָרַע אוֹ נָטַע וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ חֲרֵי זֶה לוֹקֶה. וּמֻתָּר לִסְרֹק שָׁם פִּשְׁתָּן וּלְנַקֵּר שָׁם אֲבָנִים שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאֵרַע שָׁם בֶּגֶד אוֹ תְּפָרוֹ שֶׁאֵינָהּ מְלָאכָה בְּגוּף הַקַּרְקַע. לְכָךְ נֶאֱמַר לֹא יֵעָבֵד וְלֹא יִזָּרֵעַ מָה זְרִיעָה בְּגוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע אַף כָּל הָעֲבוֹדָה שֶׁנֶּאֱסְרָה שָׁם אֵינָהּ אֶלָּא בְּגוּפָהּ שֶׁל קַרְקַע:

י אַנְשֵׁי עִיר קְרוֹבָה שֶׁנִּתְאַחֲרוּ וְלֹא הֵבִיאוּ עֶגְלָה עֲרוּפָה. כּוֹפִין אוֹתָן וּמְבִיאִין וַאֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים. שֶׁחַיְבֵי עֶגְלָה עֲרוּפָה שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּבִים לְהָבִיא אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים:

פרק יא

א מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אָדָם מַעֲקֶה לְגַגּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב ח) "וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ". וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּירָה. אֲבָל בֵּית הָאוֹצָרוֹת וּבֵית הַבָּקָר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵינוֹ זָקוּק לוֹ. וְכָל בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת פָּטוּר מִן הַמַּעֲקֶה:

ב בַּיִת שֶׁל שְׁנֵי שְׁתָפִין חַיָּבִין בְּמַעֲקֶה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב ח) "כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ" לֹא תָּלָה אֶלָּא בְּנוֹפֵל. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (דברים כב ח) "גַּגֶּךָ" לְמַעֵט בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לְפִי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִים לְדִירָה. הָיְתָה רְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה מִגַּגּוֹ אֵינוֹ זָקוּק לְמַעֲקֶה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ וְלֹא לְתוֹכוֹ:

ג גֹּבַהּ הַמַּעֲקֶה אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמֶּנּוּ הַנּוֹפֵל. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת הַמְּחִצָּה חֲזָקָה כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁעֵן אָדָם עָלֶיהָ וְלֹא תִּפֹּל. וְכָל הַמְּנִיחַ גַּגּוֹ בְּלֹא מַעֲקֶה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב ח) "וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ". וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה:

ד אֶחָד הַגַּג וְאֶחָד כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה וְרָאוּי שֶׁיִּכָּשֵׁל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת. כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה לוֹ בְּאֵר אוֹ בּוֹר בַּחֲצֵרוֹ בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ מַיִם חַיָּב לַעֲשׂוֹת חֵלְיָא גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. אוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ כְּסוּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת. וְכֵן כָּל מִכְשׁל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת מִצְוַת עֲשֵׂה לַהֲסִירוֹ וּלְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וּלְהַזְהֵר בַּדָּבָר יָפֶה יָפֶה. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד ט) "הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ". וְאִם לֹא הֵסִיר וְהִנִּיחַ הַמִּכְשׁוֹלוֹת הַמְּבִיאִין לִידֵי סַכָּנָה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר בְּ(דברים כב ח) "לֹא תָשִׂים דָּמִים":

ה הַרְבֵּה דְּבָרִים אָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. וְכָל הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן וְאוֹמֵר חֲרֵינִי מִסַּכֵּן בְּעַצְמִי וּמַה לַּאֲחֵרִים עָלַי בְּכָךְ אוֹ אֵינִי מַקְפִּיד בְּכָךְ מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת:

ו וְאֵלּוּ הֵן. לֹא יִנַּח אָדָם פִּיו עַל הַסִּילוֹן הַמְקֻלָּח וְיִשְׁתֶּה. וְלֹא יִשְׁתֶּה בַּלַּיְלָה מִן הַנְּהָרוֹת וּמִן הָאֲגַמִּים שֶׁמָּא יִבְלַע עֲלוּקָה וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֶה. וְלֹא יִשְׁתֶּה מַיִם מְגֻלִּים שֶׁמָּא שָׁתָה מֵהֶן נָחָשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִזּוֹחֲלֵי עָפָר וְיָמוּת:

ז וְאֵלּוּ הֵן הַמַּשְׁקִין הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי. הַמַּיִם. וְהַיַּיִן. וַאֲפִלּוּ מָזוּג וַאֲפִלּוּ הִתְחִיל טַעֲמוֹ לְהִשְׁתַּנּוֹת לְחֹמֶץ. וְהֶחָלָב. וְהַדְּבַשׁ. וְהַצִּיר. אֲבָל שְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין אֵין מַקְפִּידִין עַל גִּלּוּיָן שֶׁאֵין בַּעֲלֵי אֵרֶס שׁוֹתִין מֵהֶן:

ח הַשּׁוּם שֶׁנִּתְרַסֵּק וַאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּחְתַּךְ וְנִתְגַּלָּה אָסוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. יַיִן מְבֻשָּׁל וְיַיִן תּוֹסֵס אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גִּלּוּי. וְתוֹסֵס הוּא הַיַּיִן מִשָּׁעַת דְּרִיכָתוֹ עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְיַיִן אוֹ מַיִם אוֹ חָלָב שֶׁהָיוּ חַמִּין כָּל זְמַן שֶׁהֶהֱבֶל עוֹלֶה מֵהֶן וְכֵן מַשְׁקִין שֶׁהָיָה הַמַּשְׁקֶה יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה לְתוֹכָן טִפָּה אַחַר טִפָּה וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה טוֹרֵד וְיוֹרֵד כָּל אֵלּוּ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גִּלּוּי שֶׁזּוֹחֲלֵי עָפָר מִתְיָרְאִים מִבִּעְבּוּעַ הַמַּשְׁקֶה וּמִן הַהֶבֶל וְאֵין שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ:

ט מֵי כְּבָשִׁין וּמֵי שִׁלְקוֹת וּמֵי תּוּרְמוּסִין אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גִּלּוּי. מַיִם שֶׁשָּׁרָה בָּהֶן כְּבָשִׁין וּשְׁלָקוֹת וְתוּרְמוּסִין אִם נִשְׁתַּנָּה טַעֲמָן אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גִּלּוּי. וְאִם אֵין בָּהֶם נוֹתֵן טַעַם אֲסוּרִין. וְכֵן מַיִם שֶׁהֻדְּחוּ בָּהֶן פְּרִישִׁים וְדַרְמוּסְקִין לַחוֹלֶה אֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי:

י יַיִן שֶׁנִּתְחַבֵּר בּוֹ דְּבָרִים חַדִּין כְּפִלְפִּלִין אוֹ דְּבָרִים מָרִים כְּאַפְסַנְתִּין עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה טַעֲמָם אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּלּוּי. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר הַמַּשְׁקִין:

יא כָּל הַמַּשְׁקִין הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי שֶׁנִּתְגַּלּוּ בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה אֲסוּרִין וַאֲפִלּוּ הָיָה בְּצִדָּן אָדָם יָשָׁן אֵין אֵימַת יָשֵׁן עַל הַזּוֹחֲלִין. וְכַמָּה יִשְׁהוּ וְיֵאָסְרוּ. כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הָרַחַשׁ מִתַּחַת אֹזֶן כְּלִי וְיִשְׁתֶּה וְיַחְזֹר לְמְקוֹמוֹ:

יב שְׁעוּר הַמַּיִם שֶׁיֵּאָסְרוּ אִם נִתְגַּלּוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַסַּם נִכָּר בָּהֶן וּמַזִּיק. אֲבָל אִם הָיוּ הַמַּיִם מְרֻבִּין כְּדֵי שֶׁתֹּאבַד בָּהֶן הַמָּרָה חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין בֵּין בִּכְלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. וְכֵן הַדִּין בִּשְׁאָר הַמַּשְׁקִין:

יג מַעְיָן הַמּוֹשֵׁךְ כָּל שֶׁהוּא אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּלּוּי. לָגִין מְגֻלֶּה שֶׁהִנִּיחוֹ בְּשִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל אוֹ בַּתִּיק שֶׁלּוֹ אוֹ בַּבּוֹר אֲפִלּוּ עָמֹק מֵאָה אַמָּה אוֹ בְּמִגְדָּל גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה אוֹ בְּטַרְקְלִין מְיֻפֶּה וּמְסֻיָּד חֲרֵי זֶה אָסוּר. בָּדַק אֶת הַתֵּבָה אוֹ אֶת הַמִּגְדָּל וְאַחַר כָּךְ הִנִּיחוֹ חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם הָיָה בָּהֶן נָקֵב אָסוּר. כַּמָּה יְהֵא בַּנָּקֵב. כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל קָטָן:

יד חָבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּה אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה וְלֹא מֵתוּ לֹא יִשְׁתֶּה עֲשִׂירִי. מַעֲשֶׂה הָיָה וְאָמְרוּ שֶׁשָּׁתָה עֲשִׂירִי וּמֵת מִפְּנֵי שֶׁאֵרֶס הַנָּחָשׁ שָׁקַע לְמַטָּה. וְיֵשׁ סַם חֲמַת זוֹחֲלֵי עָפָר שֶׁעוֹלֶה וְצָף לְמַעְלָה וְיֵשׁ סַם שֶׁהִיא נִתְלֵית בְּאֶמְצַע הַמַּשְׁקֶה. לְפִיכָךְ הַכֹּל אָסוּר וַאֲפִלּוּ סְנָנוֹ בְּמִסְנֶנֶת. וְכֵן אֲבַטִּיחַ שֶׁנִּתְגַּלָּה אַף עַל פִּי שֶׁאָכְלוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה וְלֹא מֵתוּ לֹא יֹאכַל עֲשִׂירִי:

טו מַיִם שֶׁנִּתְגַּלּוּ לֹא יִשְׁפְּכֶם לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא יְרַבֵּץ בָּהֶם אֶת הַבַּיִת וְלֹא יְגַבֵּל בָּהֶן אֶת הַטִּיט וְלֹא יִרְחַץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וְלֹא יַשְׁקֶה מֵהֶן לֹא בְּהֶמְתּוֹ וְלֹא בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ. אֲבָל מַשְׁקֶה אוֹתָן לְחָתוּל:

טז עִסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמַיִם מְגֻלִּין אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה תִּשָּׂרֵף וַאֲפִלּוּ נָאֲפָת הַפַּת אֲסוּרָה:

פרק יב

א בְּהֵמָה חַיָּה אוֹ עוֹף שֶׁנָּשָׁכָן הַנָּחָשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אוֹ שֶׁאָכְלוּ סַם הַמִּמִית הָאָדָם קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה בְּגוּפָן חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים מִשּׁוּם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. לְפִיכָךְ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁנִּמְצְאוּ חֲתוּכֵי רַגְלַיִם אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מֻתָּרִין מִשּׁוּם טְרֵפָה חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין מִשּׁוּם סַכָּנָה שָׁמָא אֶחָד מִזּוֹחֲלֵי עָפָר נְשָׁכָן עַד שֶׁיִּבָּדְקוּ. כֵּיצַד בּוֹדְקָן. צוֹלֶה אוֹתָן בְּתַנּוּר. אִם לֹא נִתְחַתֵּךְ הַבָּשָׂר וְלֹא נִשְׁתַּנָּה מִשְׁאָר הַצָּלִי חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין:

ב וְכֵן נְקוּרֵי תְּאֵנִים וַעֲנָבִים וְהַקִּשּׁוּאִים וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבַטִּיחִין וְהַמְּלָפְפוֹנוֹת אֲפִלּוּ הָיוּ גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מְחֻבָּרִין וַאֲפִלּוּ הָיוּ בְּתוֹךְ הַכְּלִי כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֵחָה וְנִמְצָא נָשׁוּךְ אָסוּר שָׁמָא נָחָשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ נָשְׁכוֹ. וַאֲפִלּוּ רָאָה צְפוֹר אוֹ עַכְבָּר יוֹשֵׁב וּמְנַקֵּר חֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין שָׁמָא בִּמְקוֹם נָקֵב נִקַּב:

ג תְּאֵנָה אוֹ עֲנָב שֶׁנִּטַּל הָעִקָּר שֶׁלָּהֶן אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גִּלּוּי. לְפִיכָךְ אוֹכֵל אָדָם תְּאֵנִים וַעֲנָבִים בַּלַּיְלָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. תְּאֵנָה נְקוּרָה שֶׁיָּבְשָׁה וְנַעֲשֵׂית גְּרוֹגֶרֶת וּתְמָרָה נְקוּרָה שֶׁיָּבְשָׁה שְׁתֵּיהֶן מֻתָּרוֹת:

ד אָסוּר לְאָדָם לִתֵּן מָעוֹת אוֹ דִּינָרִים לְתוֹךְ פִּיו שָׁמָא יֵשׁ עֲלֵיהֶן רֹק יָבֵשׁ שֶׁל מַכֵּי שְׁחִין אוֹ מִצָּרָעִין אוֹ זֵעָה. שֶׁכָּל זֵעַת אָדָם סַם הַמָּוֶת חוּץ מִזֵּעַת הַפָּנִים:

ה וְכֵן לֹא יִתֵּן אָדָם פַּס יָדוֹ תַּחַת שְׁחִיוֹ שָׁמָא נָגַע בְּיָדוֹ בִּמְצֹרָע אוֹ בְּסַם רַע שֶׁהַיָּדִים עַסְקָנִיּוֹת. וְלֹא יִתֵּן הַתַּבְשִׁיל תַּחַת הַמִּטָּה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּסְעוּדָה שָׁמָא יִפֹּל בּוֹ דָּבָר הַמַּזִּיק וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֵהוּ:

ו וְכֵן לֹא יִנְעַץ הַסַּכִּין בְּתוֹךְ הָאֶתְרוֹג אוֹ בְּתוֹךְ הַצְּנוֹן שֶׁמָּא יִפֹּל אָדָם עַל חֲבֵרוֹ וְיָמוּת. וְכֵן אָסוּר לָאָדָם לַעֲבֹר תַּחַת קִיר נָטוּי אוֹ עַל גֶּשֶׁר רָעוּעַ אוֹ לִכָּנֵס לְחֻרְבָּה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִשְּׁאָר הַסַּכָּנוֹת אָסוּר לַעֲבֹר בִּמְקוֹמָן:

ז וְכֵן אָסוּר לִיהוּדִי לְהִתְיַחֵד עִם הָעַכּוּ״ם מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׁוּדִים עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים. וְלֹא יִתְלַוֶּה עִמָּהֶן בַּדֶּרֶךְ. פָּגַע עַכּוּ״ם בַּדֶּרֶךְ מַחְזִירוֹ לִימִינוֹ. הָיוּ עוֹלִין בְּמַעֲלֶה אוֹ יוֹרְדִים בִּירִידָה לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה וַעַכּוּ״ם לְמַעְלָה אֶלָּא יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וַעַכּוּ״ם לְמַטָּה שֶׁמָּא יִפֹּל עָלָיו לַהֲמִיתוֹ. וְאַל יָשַׁח לְפָנָיו שֶׁמָּא יָרֹץ אֶת גֻּלְגָּלְתּוֹ:

ח אִם שְׁאָלוֹ לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ יַרְחִיב לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁהִרְחִיב יַעֲקֹב לְעֵשָׂו שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לג יד) ״עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שֵׂעִירָה״:

ט אָסוּר לִקַּח רְפוּאָה מִן הָעַכּוּ״ם אֶלָּא אִם כֵּן נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּחְיֶה. וְאָסוּר לְהִתְרַפְּאוֹת מִן הָאֶפִּיקוֹרוֹס וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ שֶׁמָּא יִמָּשְׁכוּ אַחֲרָיו. וּמֻתָּר לִקַּח רְפוּאָה מִן הָעַכּוּ״ם לִבְהֵמָה אוֹ לְמַכָּה שֶׁבַּגּוּף מִבַּחוּץ כְּגוֹן מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה. וְאִם הָיְתָה מַכָּה שֶׁל סַכָּנָה אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ. וְכָל מַכָּה שֶׁמְּחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת אֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶם:

י וּמֻתָּר לִשְׁאוֹל לְרוֹפֵא עַכּוּ״ם וְיֹאמַר לוֹ סַם פְּלוֹנִי יָפֶה לְךָ וְכָךְ וְכָךְ תַּעֲשֶׂה אֲבָל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ:

יא וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּר מֵהֶן בְּרִשּׁוּת הַיָּחִיד שֶׁמָּא יַהַרְגֶנּוּ. אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב מֻתָּר מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרֵא לְהָרְגוֹ. וְאִם דִּמָּה לְעַכּוּ״ם שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב כְּדֵי שֶׁיְּפַחֵד מִמֶּנּוּ וְלֹא יַהַרְגֶנּוּ הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ:

יב אָסוּר לְמְכֹּר לְעַכּוּ״ם כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה וְאֵין מַשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזַּיִן וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סַכִּין וְלֹא קוֹלָרִין וְלֹא כְּבָלִים [שֶׁל בַּרְזֶל] וְלֹא שַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הֵינְדּוּאָה וְלֹא דֻּבִּים וַאֲרָיוֹת וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֵזֶק לָרַבִּים. אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין שֶׁאֵינָן אֶלָּא לְהָגֵן:

יג וּכְשֵׁם שֶׁאָסְרוּ לִמְכֹּר לְעַכּוּ״ם כָּךְ אָסְרוּ לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁמּוֹכֵר לְעַכּוּ״ם. וּמֻתָּר לִמְכֹּר כְּלֵי זַיִן לְחַיִל שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגִנִּין עַל יִשְׂרָאֵל:

יד כָּל שֶׁאָסוּר לִמְכֹּר לְעַכּוּ״ם אָסוּר לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לִסְטִים מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מַחֲזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמַכְשִׁילוֹ. וְכֵן כָּל הַמַּכְשִׁיל עִוֵּר בְּדָבָר וְהִשִּׁיאוֹ עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת אוֹ שֶׁחִזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁהוּא עִוֵּר וְאֵינוֹ רוֹאֶה דֶּרֶךְ הָאֱמֶת מִפְּנֵי תַּאֲוַת לִבּוֹ הֲרֵי זֶה תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט יד) ״וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל״. הַבָּא לִטֹּל מִמְּךָ עֵצָה תֵּן לוֹ עֵצָה הַהוֹגֶנֶת לוֹ:

טו וְאָסוּר לְהַשִּׂיא עֵצָה טוֹבָה לְעַכּוּ״ם אוֹ לְעֶבֶד רָשָׁע. וַאֲפִלּוּ לְהַשִּׂיאוֹ עֵצָה שֶׁיַּעֲשֶׂה דְּבַר מִצְוָה וְהוּא עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ אָסוּר. וְלֹא נִתְּנָה דָּנִיֵּאל אֶלָּא עַל שֶׁהִשִּׂיא עֵצָה לְנְבוּכַדְנֶצַּר לְתֵּן צְדָקָה שֶׁנֶּאֱמַר לָהֵן (דניאל ד כד) ״מַלְכָּא מִלְכִּי יִשְׁפַּר עֲלָךְ״:

פרק יג

א מִי שֶׁפָּגַע בַּחֲבֵרוֹ בַּדֶּרֶךְ וּבְהֶמְתּוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מַשָּׂאָהּ בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂא הָרָאוּי לָהּ בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ יוֹתֵר מִמַּשָּׂאָהּ הֲרֵי זֶה מִצְוָה לִפְרֹק מֵעָלֶיהָ וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ה) ״עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ״:

ב וְלֹא יִפְרֹק וַיַּנִּיחֶנּוּ נִבְהָל וְיֵלֵךְ אֶלָּא יָקִים עִמּוֹ וְיַחְזֹר וְיִטְעֹן מַשָּׂאוֹ עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב ד) ״הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ״ זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֶרֶת. וְאִם הִנִּיחוֹ נִבְהָל וְלֹא פָרַק וְלֹא טָעַן בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב ד) ״לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ״:

ג הָיָה כֹּהֵן וְהַבְּהֵמָה רוֹבֶצֶת בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אֵינוֹ מִתְטַמֵּא לָהּ כְּשֵׁם שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא לְהֻשַּׁב אֲבֵדָה. וְכֵן אִם הָיָה זָקֵן שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִטְעֹן וְלִפְרֹק הוֹאִיל וְאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ פָּטוּר:

ד זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁאִלּוּ הָיְתָה שֶׁלּוֹ הָיָה טוֹעֵן וּפוֹרֵק הֲרֵי זֶה חַיָּב לִטְעֹן וְלִפְרֹק בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חָסִיד וְעוֹשֶׂה לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין אֲפִלּוּ הָיָה הַנָּשִׂיא הַגָּדוֹל וְרָאָה בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מַשָּׂאָהּ שֶׁל תֶּבֶן אוֹ קָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ:

ה פָּרַק וְטָעַן וְחָזְרָה וְנָפְלָה חַיָּב לִטְעֹן וְלִפְרֹק פַּעַם אַחֶרֶת אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ה) ״עָזֹב תַּעֲזֹב״ (דברים כב ד) ״הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ״. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַדֵּד עִמּוֹ עַד פָּרְסָה אֶלָּא אִם כֵּן אוֹמֵר לוֹ בַּעַל הַמַּשָּׂא אֵינִי צָרִיךְ לָךְ:

ו מֵאֵימָתַי יִתְחַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן עִמּוֹ. מִשֶּׁיִּרְאֶהוּ וְרָאָיָה שֶׁהִיא כִּפְגִיעָה שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר (שמות כג ה) ״כִּי תִרְאֶה״ וְנֶאֱמַר (שמות כג ד) ״כִּי תִפְגַּע״. וְכַמָּה. שִׁעֲרוּ חֲכָמִים מִשֶּׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם מָאתַיִם וְשִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה וּמֶחֱצָה בְּמִיל. הָיָה רָחוֹק מִמֶּנּוּ יֶתֶר מִזֶּה אֵינוֹ זָקוּק לוֹ:

ז מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לִפְרֹק עִמּוֹ בְּחִנָּם. אֲבָל לִטְעֹן עָלָיו הֲרֵי זוֹ מִצְוָה וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמְּדַדָּה עִמּוֹ עַד פַּרְסָה יֵשׁ לוֹ שָׂכָר:

ח מְצָאָ בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ רְבוּצָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים עִמָּהּ מִצְוָה לִפְרֹק מֵעָלֶיהָ וְלִטְעֹן עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ה) "עָזֹב תַּעֲזֹב" (דברים כב ד) "הָקֵם תָּקִים" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר עִמּוֹ שֶׁאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה שָׁם וְהָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ וְאָמַר לָזֶה שֶׁפָּגַע בּוֹ הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה אִם רָצִיתָ לִפְרֹק לְבַדְּךָ פְּרֹק הֲרֵי זֶה פָּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג ה) "עִמּוֹ". וְאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה חַיָּב לִטְעֹן וְלִפְרֹק לְבַדּוֹ:

ט בֶּהֱמַת הָעַכּוּ"ם וְהַמַּשָּׂא שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִם הָיָה הָעַכּוּ"ם מְחַמֵּר אַחֵר בְּהֶמְתּוֹ אֵינוֹ זָקוּק לָהּ. וְאִם לָאו חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן מִשּׁוּם צַעַר יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם הָיְתָה הַבְּהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַמַּשָּׂוי שֶׁל עַכּוּ"ם חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן מִשּׁוּם צַעַר יִשְׂרָאֵל אֲבָל בֶּהֱמַת הָעַכּוּ"ם וּמַשָּׂאוֹ אֵינוֹ חַיָּב לְהִטַּפֵּל בָּהֶן אֶלָּא מִשּׁוּם אֵיבָה:

י חֲמָרִים שֶׁרִגְלָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן רְעוּעוֹת אֵינָן רַשָּׁאִין חֲבֵרָיו לְהַקְדִּים וְלַעֲבֹר מֵעָלָיו. נָפַל רַשָּׁאִין לַעֲבֹר מֵעָלָיו:

יא הָיָה אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רוֹכֵב וּדְחָקָן הַדֶּרֶךְ. מַעֲבִירִין אֶת הָרוֹכֵב מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רֵיקָן מַעֲבִירִין אֶת הָרֵיקָן מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד רָכוּב וְאֶחָד רֵיקָן מַעֲבִירִין אֶת הָרֵיקָן מִפְּנֵי הָרָכוּב. שְׁנֵיהֶן טְעוּנִין שְׁנֵיהֶן רוֹכְבִין שְׁנֵיהֶן רֵיקָנִין עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן:

יב וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת הָעוֹבְרוֹת וּפוֹגְעוֹת זוֹ בָּזוֹ אִם עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת טוֹבְעוֹת וְאִם בָּזוֹ אַחַר זוֹ עוֹבְרוֹת. וְכֵן שְׁנֵי גְּמַלִּים הָעוֹלִים בְּמַעֲלֵה גָּבוֹהַּ וּפָגְעוּ זֶה בָּזֶה אִם עוֹבְרִין שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת נוֹפְלִין וְאִם בָּזֶה אַחַר זֶה עוֹלִין. כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין. טְעוּנָה וְשֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה תִּדָּחֶה שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה מִפְּנֵי הַטְּעוּנָה. קְרוֹבָה וּרְחוֹקָה תִּדָּחֶה קְרוֹבָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ קְרוֹבָה. שְׁתֵּיהֶן רְחוֹקוֹת אוֹ קְרוֹבוֹת אוֹ טְעוּנוֹת הוֹאִיל וְכֻלָּן בְּדַחַק אֶחָד הַטֵּל פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן וְהֵן מַעֲלוֹת שָׂכָר זֶה לָזֶה. וּבָזֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר (ויקרא יט טו) "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ":

יג הַפּוֹגֵעַ בִּשְׁנַיִם אֶחָד רוֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְאֶחָד פָּרַק מֵעָלָיו וְלֹא מָצָא מִי שֶׁיִּטְעֹן עִמּוֹ. מִצְוָה לִפְרֹק בַּתְּחִלָּה מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים וְאַחַר כָּךְ טוֹעֵן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם שׁוֹנְאִים אוֹ אוֹהֲבִים. אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד שׁוֹנֵא וְאֶחָד אוֹהֵב מִצְוָה לִטְעֹן עִם הַשּׁוֹנֵא תְּחִלָּה כְּדֵי לָכֹף אֶת יִצְרוֹ הָרַע:

יד הַשּׁוֹנֵא שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה לֹא מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם הוּא אֶלָּא מִיִּשְׂרָאֵל. וְהֵיאַךְ יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא מִיִּשְׂרָאֵל וְהַכָּתוּב אוֹמֵר (ויקרא יט יז) "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ". אֶמְרוּ חֲכָמִים כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ לְבַדּוֹ שֶׁעָבַר עֲבֵרָה וְהִתְרָה בּוֹ וְלֹא חָזַר הֲרֵי זֶה מִצְוָה לְשָׂנְאוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מֵרִשְׁעוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעָדַיִן לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה אִם מְצָאוֹ נִבְהָל בְּמַשָּׂאוֹ מִצְוָה לִטְעֹן וְלִפְרֹק עִמּוֹ וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ נוֹטֶה לָמוּת שֶׁמָּא יִשְׁהֶה בִּשְׁבִיל מָמוֹנוֹ וְיָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה. וְהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. בֵּין רְשָׁעִים בֵּין צַדִּיקִים. מֵאַחַר שֶׁהֵם נִלְוִים אֶל ה' וּמַאֲמִינִים בְּעִקַּר הַדָּת. שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לג יא) "אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי אֲנִי נְאֻם ה' אֱלֹהִים אִם אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה".